

Veri eksikliği, trans ve farklı toplumsal cinsiyetlerden bireylerin sosyal durumunu değiştirme yönünde somut adımlar geliştirmede önemli bir engel teşkil etmektedir.

Devam eden TvT araştırma projesinin Trans Cinayetlerini izleme ve Hukuki ve Sosyal Haritalama projelerini de besleyen, Trans ve farklı toplumsal cinsiyetlerden bireylerin sosyal deneyimlerine dair mevcut karşılaştırmalı araştırma - Kolombiya, Hindistan, Filipinler, Sırbistan, Tayland, Tonga, Türkiye ve Venezuela gibi ülkeleri içeren küçük bir ülke seçim grubu için bu sorunu gidermek için faaliyet göstermektedir. Anket, yerel aktivistlerin güçlendirilmesi ile birleştirilmiş, Asya, Avrupa, Okyanusya ve Güney Amerika'dan sekiz partner kuruluşlarla işbirliği içinde yürütülen bir akran araştırması şeklinde uygulanmıştır.

Sonuçlar trans seks işçilerine yönelik polis şiddeti de dahil olmak üzere trans aktivistlerin deneyimlerini birçok konuda ampirik verilerle teyit etmiştir. Aynı zamanda, trans ve farklı toplumsal cinsiyetlerden çocuk ve gençlerin durumu da dahil olmak üzere ayrımcılık ve transfobideki kör noktaları da ortaya koymaktadır.

Transfobiye Karşı Trans-Saygı

Türkiye'de yaşayan trans bireylerin toplumsal deneyimleri

| Düzenleyen: Kemal Ördek ve Carsten Balzer/Carla LaGata

TvT Yayın Dizisi Cilt 13

Transfobiye Karşı Trans-Saygı: Türkiye'de yaşayan trans bireylerin toplumsal deneyimleri

| Düzenleyen: Kemal Ördek ve Carsten Balzer/Carla LaGata

Bir TvT eğitiminden (Trans Rights Activism Workshop, Darwin, Avustralya, 13-14 Mayıs 2014) elde edilen afiş.

Transfobiye Karşı Trans-Saygı: Türkiye'de yaşayan trans bireylerin toplumsal deneyimleri

I Düzenleyen:

Kemal Ördek ve Carsten Balzer/Carla LaGata

TvT Yayın Dizisi Cilt 13

Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği
Meşrutiyet Mah. Konur 2 Sok. 44/8 06640
Kızılay, Çankaya, ANKARA, TÜRKİYE
www.kirmizisemsiye.org

Transgender Europe (TGEU)
www.tgeu.org

Küresel Transfobiye Karşı Trans-Saygı (TvT)
c/o Transgender Europe (TGEU)
Kiefholzstr. 2 - 12435 - Berlin - Almanya
research@transrespect-transphobia.org
www.transrespect-transphobia.org

İngilizce'den Türkçe'ye Çeviri: BorDo Tercüme
Güneş Sok. No: 1/4 Şili Meydanı Çankaya - ANKARA
Tel: (0312) 417 86 08
Gsm: 0506 396 97 06
www.bordotercume.com
info@bordotercume.com
Çeviri düzeltme: Özge Gökpınar (Kırmızı Şemsiye Derneği)

Mizanpaj: Berno Hellmann
Düzeltili: Gülçin Arda
Baskı: Ayrıntı Basımevi
info@ayrintibasimevi.com.tr
0312 394 55 90 - 91
<http://www.ayrintibasimevi.com.tr>

© 2015, Kırmızı Şemsiye ve Transgender Europe (TGEU)
Bu yayının hiçbir bölümü ilgili referans verilmeksizin ve söz konusu bölümü içeren yayının bir kopyası yukarıdaki adres üzerinden Transrespect versus Transphobia Worldwide (TvT) organizasyonuna gönderilmeksizin çoğaltılamaz.

TvT projesi ve bu rapor aşağıdaki kuruluşlar tarafından finanse edilmiştir:

I Notlar

İçindekiler

Teşekkür	4
Kısaltmalar	5
Terminoloji	6
I. Filipinler, Sırbistan, Tayland, Tonga, Türkiye ve Venezuela'da ve Kolombiya ve Hindistan'ın Bazı Bölgelerinde Yaşayan Trans ve Toplumsal Cinsiyet Farklılığına Sahip Bireylerin Deneyimlerinin Karşılaştırmalı İncelemesi- Carsten Balzer/Carla LaGata ve Jan Simon Hutta	8
I.1 TvT Projesine, Projenin Uluslararası İşbirliğine ve Karşılaştırmalı Araştırmaya Giriş	8
I.2 Yöntem	11
I.3 Karşılaştırmalı Sonuçlar	13
I.4 Sonuç	21
II. Türkiye'de Yaşayan Trans Bireylerin Toplumsal Deneyimleri - Kemal Ördök	24
II.1 Giriş	24
II.2 Analiz	24
II.2.1. Toplumsal Bağlamda Ayrımcılık ve Şiddet: Aile, okul ve iş	28
II.2.2. Türkiye'de Trans Bireylere Yönelik Şiddet: Sistemik nefretin ortasında yaşamak	28
II.2.3. Kurumsal Şiddet: Devlet, şiddetin faili olduğunda	29
II.2.4. Adalet Önündeki Engeller ve Cezasızlık Sorunu	31
II.3 Sonuç	32
	34
III. Ek	36
III. a Küresel Transfobiye Karşı Trans-Saygı: Kıtalararası İşbirliği	36
III. b TvT Yayın Dizisi	36
III. c Yazarlar Hakkında	37
III. d Son Notlar	38
	40

Teşekkür

Küresel Transfobiye Karşı Trans-Saygı (TvT) araştırma projesinin ilk adımlarının atıldığı 2009 yılı ilkbaharından bu yana 100'ü aşkın ülkeden 200'den fazla kişi bu projenin şekillenmesine ve gelişmesine yardımcı olmuştur. Bu kişilerin isimlerini TvT'nin web sitesinde bulabilirsiniz (www.transrespect-transphobia.org). Bu kişilerden bazıları aynı zamanda danışmanlık sunmak, bağlantılarını paylaşmak, yerel araştırmalar düzenlemek ve uygulamak, veriler ve analiz araçları oluşturmak, verileri analiz etmek ve raporun bölümlerini derlemek, düzelti yapmak, anket görüşmeleri yürütmek ve tercüme sağlamak suretiyle bu rapora önemli katkılarda bulunmuşlardır. Bu kişilerin desteği olmadan bu araştırma raporunu yazmak mümkün olmazdı. Bu nedenle bu kişilere alfabetik sırayla içten minnetimizi ve teşekkürlerimizi ifade etmek isteriz. Bize yardımcı olan herkesi anabilmek için elimizden geleni yaptık. Hatayla herhangi birinin ismini belirtmeyi unutmuşsak, hatamızdan dolayı çok üzgün olduğumuzu belirtir, içtenlikle özür dileriz.

Tamara Adrián (Venezuela), Silvan Agius (Belçika), Brenda Alegre (Filipinler), Aless Amparo (Filipinler), Belissa Andia Pérez (Peru), Nicolas Beger (Belçika), Whitney Quanita Booyesen (Güney Afrika), Jack Byrne (Yeni Zelanda), Mauro Cabral (Arjantin), Seanel Caparas (Filipinler), Jessa Carlson (Filipinler), C. Joy Cruz (Filipinler), Masen Davis (ABD), Julia Ehrt (Almanya), Justus Eisfeld (ABD), Leilani Fainga'a (Tonga), Eva Fels (Avusturya), Isabel Ferreira (Brezilya), Naomi Fontanos (Filipinler), Hender Gercio (Filipinler), Michæl Heflin (ABD), Berno Hellmann (Almanya), Peter Hyndal (Avustralya), Gabriella 'Ilolahia (Tonga), Vilai 'Ilolahia (Tonga), Rena Janamnuysook (Tayland), Princess Jimenez (Filipinler), Chayothon Kansæn (Tayland), Akekarin Kerdsong (Tayland), Kath Khangpi boon (Tayland), Polikalepo Kefu (Tonga), Thamar Klein (Almanya), Ins A Kromminga (Almanya), Agniva Lahiri (Hindistan), Roz Lee (ABD), Yasmin Lee (Filipinler), Dawn Madrona (Filipinler), Joleen Matæle (Tonga), Jana Mittag (Almanya), Daniel Moure (Almanya), Kemal Ördek (Türkiye), Nunthachai Phupoget (Tayland), Kristian Randjelovic (Sırbistan), Siwadon Rattanaket (Tayland), Charlese Saballe (Filipinler), Brigitte Salvatore (Filipinler), Ronnapoom Samakkeekarom (Tayland), Moritz Sander (Almanya), Aris Sangkharom (Tayland), Sirinthip Sangsawan (Tayland), Sass Rogando Sasot (Hollanda), Shabeena Francis Saveri (Hindistan), Joseli Maria Silva (Brezilya), Piphat Sirakoat (Tayland), Panisara Skulpichairat (Tayland), Amets Suess (İspanya), Paween Surinkham (Tayland), Carla Sutherland (ABD), Jetsada Tæsombat (Tayland), Honorable Salote Lupepau'u Tuita Taione (Tonga), Liesl Theron (Güney Afrika), Jedsadaporn Thongngam (Tayland), Agabe Tu'inukuafe (Tonga), Watcharin Tayati (Tayland), Jelena Vidic (Sırbistan), Stephen Whittle (BK) and Sam Winter (Avustralya).

Son ama aynı derecede önemli olarak, TvT projesine finans sağlayan kuruluşlara minnetimizi ifade etmek isteriz: ABD'de Arcus Vakfı ve Açık Toplum Vakfı, Almanya'da Heinrich Böll Vakfı ve Hollanda hükümeti. Bu kuruluşların finansal desteği olmadan bu araştırma raporunu hazırlamak mümkün olmazdı.

Kısaltmalar

APTN	- Asya-Pasifik Transgender Ağı
FTM	- Kadından erkeğe trans
GID	- Cinsiyet kimliği bozukluğu (tanısal kategori)
GRS/T	- Cinsiyet dönüşüm ameliyatı/tedavisi
ICRSE	- Avrupa'daki Seks İşçilerinin Hakları Uluslararası Komitesi
IDAHOT	- Uluslararası Homofobi ve Transfobi Karşıtlığı Günü
IGLYO	- Uluslararası Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender ve Queer Gençlik ve Öğrenci Organizasyonu
ILGA	- Uluslararası Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Derneği
LGB/T/I/Q/H	- Lezbiyen, gey, biseksüel/trans/interseks/queer/heteroseksüel
MSM	- Erkeklerle seks yapan erkekler
MTF	- Erkekten kadına trans
STK	- Sivil toplum kuruluşu
OHCHR	- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği
SOGI/E	- Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği/ Cinsiyet İfadesi
SRS	- Cinsiyet dönüşümü ameliyatı
STRAP	- Filipinler'deki Transseksüel Kadınlar Derneği
SWAN	- Seks İşçileri Savunuculuk Ağı Vakfı
TDOR	- Uluslararası Nefret Suçu Mağduru Trans Bireyleri Anma Günü
TGA	- Tayland Transgender Birliği
TGEU	- Transgender Avrupa
TLA	- Tonga Leiti Derneği
TMM	- Trans Cinayetleri İzleme
TvT	- Küresel Transfobiye Karşı Trans-Saygı

I Bir TvT eğitiminden afiş detayı (Trans Rights Activism Workshop, Darwin, Avusturalya), Mayıs 2014

Terminoloji

Dünya genelinde farklı toplumlar tarafından kullanılan kavramların ve öz tanımlamaların çok çeşitli olması nedeniyle genel olarak kabul görmüş **'trans bireyler'** ve **'toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireyler'** terimlerini çoğunlukla aynı anda kullandık. İkili cinsiyet/cinsiyet kavramının norm olarak kabul edildiği Batı söylemlerine dayanan bu terimlerin kullanılmasının neden olabileceği zorlukların farkındayız.

TvT araştırma projesi ve bu rapor bağlamında, translar ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireyler, doğumda belirlenen cinsiyetlerinden farklı bir cinsiyet kimliğine sahip bireyleri ve cinsiyetlerini doğumda belirlenen cinsiyetlerinden farklı bir şekilde yansıtmak isteyen bireyleri kapsar. Bu bireyler arasında kendilerini doğumda belirlenen cinsiyet rolüne ilişkin toplumsal beklentilere aykırı düşecek şekilde sunmak zorunda hisseden - veya bu şekilde sunmayı tercih eden veya seçen - ve bu farklılığı dil, giyim, aksesuar, kozmetik veya bedensel değişiklikler yoluyla ifade eden bireyler yer almaktadır. Bu bireyler arasında diğerlerinin yanı sıra transeksüel ve transgender bireyler, trans erkekler ve trans kadınlar, travestiler, cross-dresser bireyler, cinsiyetsiz, cinsiyet eşliğinde ikiliğe sahip bireyler, çoklu cinsiyetli ve genderqueer bireyler ve kendilerini şimdiye kadar bahsettiğimiz bu kavramlarla ilişkilendiren veya tanımlayan interseks bireyler bulunmaktadır. Bu bireylere yine kendilerini yerel, bir yöreye özgü veya herhangi bir alt kültüre ait kavramlarla - Tonga'daki Leitiler gibi - tanımlayan ve örneğin uluslararası aktivizm bağlamlarında 'trans birey' veya 'toplumsal cinsiyet farklılığına sahip birey' kavramlarıyla ilişkilendiren bireyler dâhildir. Ayrıca, ikili cinsiyet sistemleri dışında erkek veya kadın haricinde bir cinsiyette yetiştirilmiş ve uluslararası bağlamlarda kendilerini trans birey veya toplumsal cinsiyet farklılığına sahip birey olarak tanımlayan bireyler de dâhildir.

'Transfobi' ve **'Trans-Saygı'** bu projedeki rehber kavramlardır: bir tarafta toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylere/trans bireylere yönelen şiddet, ayrımcılık ve olumsuz tutumlardan, diğer tarafta yine aynı gruba yönelen tanıma, benimseme ve saygıya uzanan bir aralığı içerirler. Trans aktivizmiyle ilgili geçerli bir analiz ve politika geliştirebilmek için bu her iki kutnu araştırmak gereklidir. Bu rapor bağlamında, bu iki kavramın özel anlamları ve önemini vurgulamak için bu kavramlar rapor boyunca büyük harf kullanılarak yazılmıştır.

Transfobi kavramını, toplumsal cinsiyeti çevreleyen toplumsal beklentiler ve normları aşan veya onlara uymayan birey veya gruplara yönelen şiddet, ayrımcılık, nefret, öğrenme, saldırgan davranış ve olumsuz tutumları ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu kavram, kurumsallaşmış ayrımcılık, suç sayma, hastalık sayma ve damgalama türlerini içerir ve fiziksel şiddet, nefret söylemi, hakaretler ve düşmanca medya içeriğinden, baskı ve toplumsal dışlama türlerine kadar çeşitli yollarda ortaya çıkar. Transfobi, özellikle toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireyleri/trans bireyleri etkiler. Diğer güç ve şiddet biçimleri ile birlikte hareket eder ve çeşitli bağlamlarda ortaya çıkar. Sosyal bilimlerde karmaşık bir toplumsal olguyu açıklamak için kullanılan bu kavram, psikolojide bireyin patolojik cevabı olarak anlaşılan 'fobi' kavramından daha geniş bir anlam ifade eder.

TvT projesi bağlamında **Trans-Saygı** kavramı sadece Transfobinin yokluğu anlamına gelmez; bunun yerine toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylere/trans bireylere yönelik derin bir saygı ifadesi ve olumlu bir tanımayla işaret eder. Bu kavram, bu toplumsal grupların eşsiz ve özel yollarla içinde buldukları toplumu nasıl zenginleştirdiğinin benimsenmesini ifade eder. Dolayısıyla, Trans-Saygı toplumsal cinsiyete uymama durumunun, cinsiyet eşik evresi ve toplumsal cinsiyet farklılığının kültürel ve toplumsal faydalarını benimser. Trans-Saygı, bireysel davranışlarda ortaya çıkabildiği gibi, kurumsal, kültürel, toplumsal veya dini roller de içerecek şekilde sosyokültürel oluşumların yeniden üretimi, dönüşümü ve yaratımı sürecinde de ortaya çıkabilmektedir. Trans-Saygı sadece belirli bireyler veya azınlıklara değil, bir bütün olarak topluma fayda sağlamaktadır.

İ Barcelona'daki (İspanya) Uluslararası Trans Yürüyüşü'nde Botsvanalı bir trans aktivist, Haziran 2010.

I. Filipinler, Sırbistan, Tayland, Tonga, Türkiye ve Venezuela'da ve Kolombiya ve Hindistan'ın Bazı Bölgelerinde Yaşayan Trans ve Toplumsal Cinsiyet Farklılığına Sahip Bireylerin Deneyimlerine İlişkin Karşılaştırmalı bir İnceleme

Carsten Balzer / Carla LaGata ve Jan Simon Hutta

I.1 TvT projesine, projenin uluslararası işbirliğine ve karşılaştırmalı araştırmaya giriş

Bu raporda sunulan karşılaştırmalı araştırma trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin insan hakları durumu ile ilgili kanıta dayalı karşılaştırmalı verilere duyulan devamlı ihtiyaca yanıt olarak ortaya çıkmıştır. Transgender Europe'un (TGEU) sürmekte olan Trans Cinayetlerini İzleme (TMM) ve Hukuki ve Sosyal Haritalama projelerini tamamlayan bu araştırma, uluslararası Küresel Transfobiye Karşı Trans-Saygı (TvT) araştırma projesinin bir parçasını oluşturur. TMM projesinin ilk sonuçları 2009'da *Liminalis – A Journal for Sex/Gender Emancipation and Resistance* dergisinde yayımlandığında, uluslararası arenada uyandırdığı büyük yankı, konuyla ilgili sistematik bilgiye duyulan acil ihtiyacı açıkça görünür hale getirmiştir. Bu ihtiyaç yine hemen hemen aynı zamanlarda, 2009'da Kopenhag'da düzenlenen OutGames 2. LGBT İnsan Hakları Konferansı sırasında Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg *İnsan Hakları ve Cinsiyet Eşitliği* başlıklı bir makale sunduğunda da dile getirilmiştir. ¹ Makale, 'Avrupa Konseyine üye ülkelere 12 öneri' içermektedir ve bunlardan sonuncusu şuydu: *'Transgender bireylerin insan hakları durumuyla ilgili olarak, karşılaştıkları ayrımcılık ve hoşgörüsüzlük dâhil olmak üzere, söz konusu bireylerin özel hayatın gizliliği hakkına gereken saygıyı göstererek veri toplanması ve incelenmesi için araştırma projeleri geliştirmek'*.² Trans bireylerin insan hakları durumuyla ilgili araştırma ihtiyacı dünyanın Avrupa'nın dışında kalan bölümlerinde daha da belirgindir.

2005 yılında kurulan Transgender Europe (TGEU) savunuculuk ağı,

dünya genelindeki trans aktivistlerin uzmanlığının bir araya getirilmesi için mükemmel bir ortam sağlamıştır. TGEU, 41 ülkeden 82 üye kuruluşuyla ve örgütsel yapısıyla, TvT projesinin gelişimine, araştırma işbirliklerine ve idari uygulamasına olanak sağlamıştır. Dünya genelinde 100'ü aşkın ülkede bulunan düzinelere ortak kuruluşların ve uzmanların yardımıyla ve ARCUS Vakfının (ABD), Açık Toplum Vakfının (ABD) ve Heinrich Böll Vakfının (Almanya) finansal destekleriyle TGEU, tüm dünyadaki trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin insan hakları durumuyla ilgili bilgi üretmek üzere TvT projesinin gerçekleştirilmesini mümkün kılmıştır. 2012'de Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nden (OHCHR) Charles Radcliffe: *'Toplumdan dışlanmış ve ötekileştirilmiş insanların haklarının savunulmasıyla ilgili tüm hususlarda olduğu gibi, ilk adım gerçekleri masaya yatırmaya başlamaktır. Küresel Transfobiye Karşı Trans-Saygı projesi bu hususta önemli bir katkı sunmuştur,'* demiştir. ³ Radcliffe, TvT'nin Trans Cinayetlerini İzleme projesinin yanı sıra dünya genelinde 140 ülkede yaşayan trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin insan hakları durumu ile ilgili karşılaştırmalı araştırma verileri sağlayan Hukuki ve Sosyal Haritalama projesine de değinmiştir. ⁴

Bu rapor, trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin Trans-Saygı ve Transfobi deneyimleri ile ilgili ülke bazında, derinlemesine araştırma sunarak bu projelere tamamlayıcı katkı sunmaktadır. Bu rapor, kapsamlı bir değerlendirme sonucu 2010 ve 2011'de geliştirilen bir araştırma anketine dayanmaktadır. Uluslararası TvT Danışma Kurulunun Afrika, Asya, Orta ve Güney Amerika, Avrupa, Kuzey Amerika ve Okyanusya'da bulunan üyeleri, anketin dünyanın tüm bölgelerinde kullanılabilmesi için transkültürel yeterliliğinin sağlanmasına yardımcı

olmuşlardır. Ekim 2011'de Berlin'de düzenlenen üç günlük bir Stratejik Planlama Toplantısı kapsamında Hindistan (People Like Us-Bizim Gibi İnsanlar), Filipinler (Filipinler'deki Transseksüel Kadınlar Derneği), Sırbistan (Gayten-LGBT), Güney Afrika (Gender DynamiX), Tonga (Tonga Leiti Derneği) ve Venezuela'dan (DiverLex) gelen trans/LGBT kuruluşları temsilcileri, akran araştırma konseptini ve bütçe dağılımını tartışmak üzere bir araya gelmiştir. Gender DynamiX yoğun iş yükü nedeniyle katılım göstermeye devam edemezken, Kasım 2011'de Türkiye'den Pembe Hayat derneği bu kuruluşların arasına katılmıştır. ⁵

2012'de *TvT Trans ve Toplumsal Cinsiyet Farklılığına Sahip Bireylerin Toplumsal Deneyimlerine İlişkin Araştırma* Filipinler'de, Sırbistan'da, Türkiye'de, Tonga'da ve Venezuela'da ve Hindistan ve Kolombiya'nın bazı bölgelerinde yürütülmüş ve 660'tan fazla trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip birey ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırma 2014'te Tayland'da da uygulanmış ve hâlihazırda var olan verilere 202 anket daha eklenmiştir. Diğer taraftan, People Like Us (Bizim Gibi İnsanlar) araştırmanın bu ikinci aşamasını uygulayamamıştır. Veri analizi 2014 ve 2015 yıllarında gerçekleştirilmiştir. Ne yazık ki, Venezuela bölümü kapanış tarihinden önce tamamlanamamış ve bu rapora dâhil edilememiştir. Ancak, Venezuela'da elde edilen veriler ve Kolombiya'nın bazı bölgelerinden (Bogotá, Cali ve Medellín şehirleri ve Manizales eyaleti) ve Hindistan Batı Bengal'den elde edilen ek veriler bu bölümün ilerleyen kısımlarında sunulan karşılaştırmalı analize dâhil edilmiştir.

Filipinler, Sırbistan, Türkiye, Tonga ve Venezuela'dan ve Kolombiya ve Hindistan'ın bazı bölgelerinden elde edilen 863 anketin analiz

I TvT araştırma ortakları ve araştırmanın uygulandığı ülkeler

DiverLex - Venezuela ve Kolombiya'nın bazı bölgeleri

Gayten-LGBT - Sırbistan

Gender DynamiX - araştırma uygulanmamıştır

Pembe Hayat/Kırmızı Şemsiye - Türkiye

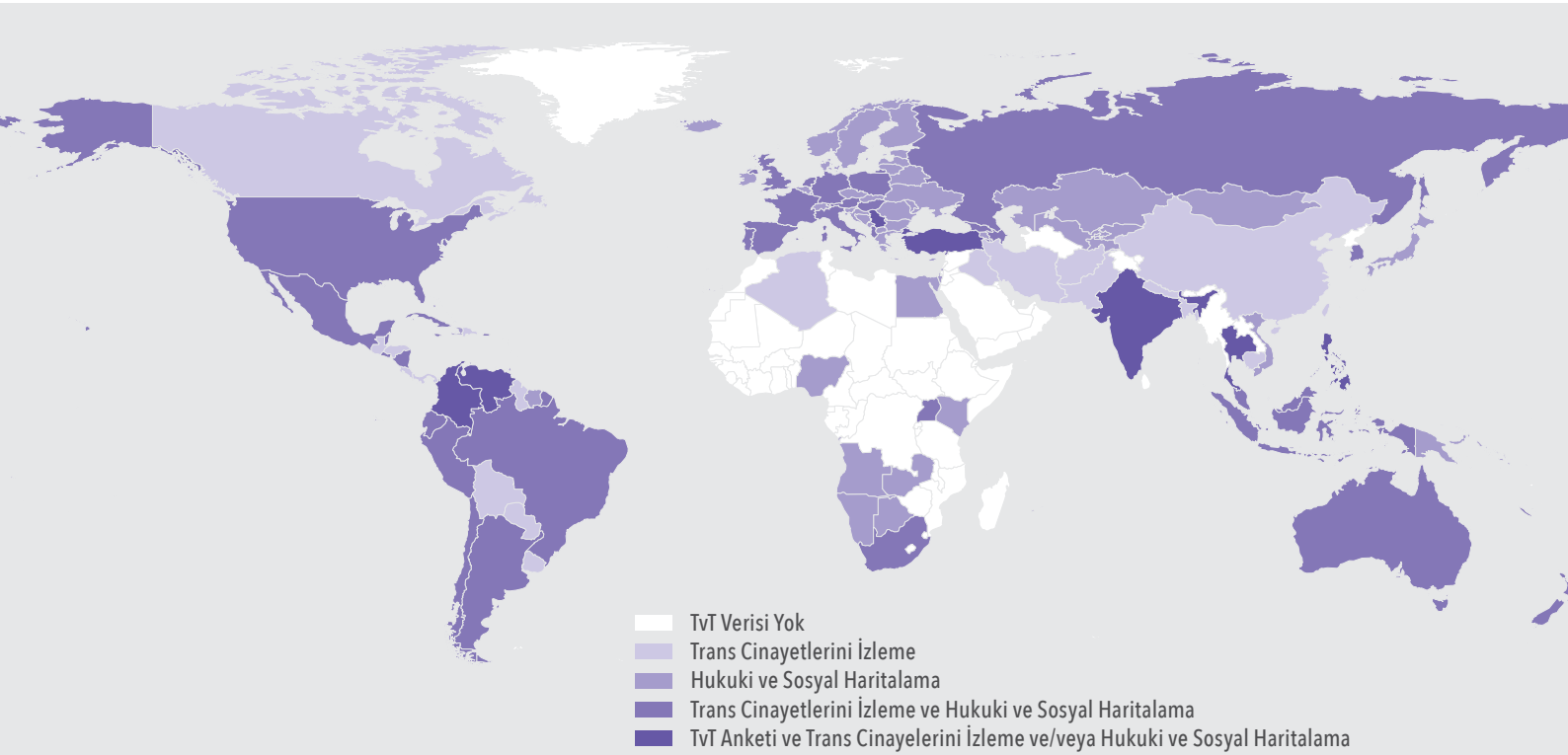
People Like Us (Bizim Gibi İnsanlar) - Hindistan (Batı Bengal)

Filipinler'deki Transseksüel Kadınlar Derneği - Filipinler

Tayland Transgender Birliği - Tayland

Tonga Leiti Derneği - Tonga

sonuçları bazı şaşırtıcı bulgular ortaya koymuştur. Bunların arasında tüm ülkelerdeki katılımcıların büyük bir çoğunluğunun cinsiyet kimliklerinin yasal belgelerinde tanınmaması yer almaktadır. Ayrıca, bulgular bir tarafta yetişkin trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin Trans-Saygı deneyimleri ile diğer tarafta çocukluk ve ergenlik döneminde maruz kaldıkları ayrımcılık ve şiddet arasında bir fark ortaya koymuştur.

Şekil 1 I : TvT Küresel Araştırma Projesi – Dünya çapında 140 ülkeden alınan veriler

© Yönetimsel sınırlara ilişkin EuroGraphics (Temmuz 2015 bilgilendirme tarihi)

Özellikle trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip çocuk ve gençlerin okulda yaşadıkları deneyimlerle ilgili sonuçlar endişe vericidir: çoğu ülkede katılımcıların üçte birinden fazlası ila yaklaşık yarısı kadarı okulda cinsel şiddet türleri yaşadığını bildirmiştir. Farklı ülkelerde farklı dinler arasında yapılan karşılaştırma, trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin dini açıdan kabul görmelerinin söz konusu dinlere dayandırılmayacağını, özel sosyal ve kültürel bağlamlarla ilişkilendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca, çalışma, aktivistler tarafından uzun süredir ele alınan çeşitli sosyal ortamlarda yoğun Transfobi türleri gibi sorunlar için ek deneysel veriler sunmaktadır. Şaşırtıcıdır ki, bu gibi Transfobi türleri, Filipinler, Tayland ve Tonga gibi daha ziyade trans-dostu olarak algılanan ve orta veya yüksek düzeyde Trans-Saygı gösteren ülkelerde de belirli derecelerde görülmektedir. Araştırma ayrıca polis tacizi ve şiddetinin çoğu ülkede özellikle trans seks işçilerini etkileyen, sürekli olan bir sorun olduğunu göstermektedir.

I Ekim 2011 TvT Stratejik Planlama Toplantısını takiben "Trans Hakları İnsan Haklarıdır" panel sunumundan, arka sıradan öne doğru başlayarak: Jan Simon Hutta (TGEU, Almanya), Carla LaGata (TGEU, Almanya), Naomi Fontanos (STRAP, Filipinler), Kristian Randelović (Gayten-LGBT, Sırbistan), Jana Mittag (Heinrich Böll Foundation, Almanya), Tamara Adrián (Diverlex, Venezüella), Joleen Mataæle (TLA, Tonga), Julia Ehrh (TGEU, Almanya), Agniva Lahiri (PLUS, Hindistan), Whitney Quanita Booyesen (Gender DynamiX, Güney Afrika)

1.2 Yöntem

TvT Trans ve Toplumsal Cinsiyet Farklılığına Sahip Bireylerin Toplumsal Deneyimlerine İlişkin Araştırma, toplanan aktivist verileri ile yerel trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin akran araştırması aracılığıyla yetkilendirilmesini bir araya getirmektedir. Bu yaklaşım, yukarıda bahsedilen Ekim 2011 tarihli Stratejik Planlama Toplantısında Afrika, Asya, Avrupa, Okyanusya ve Güney Amerika'dan işbirlikçi proje ortakları arasında tartışılmış ve desteklenmiştir.

Aşağıda, transkültürel anketin tasarımı ve akran araştırması yöntemini açıklamaktayız. Daha sonra araştırmanın uygulamasını ve her ülkeyle ilgili bazı özellikleri yorumlayacağız.

Transkültürel anket

TvT araştırmasında kullanılan anket dokuz alan üzerinde yapılandırılmıştır:

1. Genel Bilgiler
2. Aile, arkadaşlar ve partnerler
3. Eğitim
4. Emek piyasası, iş, kendi hayatını kazanmak
5. Sağlık hizmetleri
6. Hukuk ve cezai adalet sistemleri
7. Din
8. Toplum
9. Kültür

Bu bölümler, diğer ülkelerde o kadar sürekli olmasalar da, bazı ülkelerde yüksek oranda sürekli olan sorunları (örneğin, hormon tedavisi veya seks işçiliği) içerir şekilde geniş bir konu yelpazesini kapsamaktadır. Ayrıca, tüm bölümlerin alt maddeleri ilgili yerel ve bölgesel bağlamlar için mümkün olduğu kadar geçerli olacak şekilde tasarlanmıştır. Bu amaçla, anketin bir taslak versiyonu TvT'nin dünyanın tüm bölgelerinden 20'den fazla uzmandan oluşan uluslararası Danışma Kurulu tarafından incelenmiştir. Anket, 2011 yılı Stratejik Planlama Toplantısında son kez incelenmiş ve toplantıya katılan tüm proje ortaklarının üzerinde anlaşıldığı son haline ulaşmıştır. Çeşitli maddeler transkültürel açıdan yeterli hale getirilmek için özel ilgi gerektirmiştir. Bu maddeler, başlıca dinlerin listelenmesinden (Madde 1.9), gelirin resmi 'istihdam' yoluyla elde edildiğini varsaymaktan ziyade 'Şu anda hayatınızı nasıl kazanıyorsunuz?' (Madde 1.11) gibi soruların kullanılmasına kadar çeşitlilik göstermiştir. Ayrıca, katılımcılara akademik ve politik söylemlere özgü bir dille (Küresel Kuzey tarafından şekillendirilen) hitap etmekten kaçınmak amacıyla 'cinsiyet kimliği' yerine 'kimlik' gibi kullanımlar tercih edilmiştir.

Buna ek olarak, ikili kadınlık ve erkeklik kavramlarına ve ikili olmayan ve üçüncü cinsiyet kavramlarına dayalı kimlikler dâhil olmak üzere, cinsiyet kimliklerinin çeşitliliğini de dikkate almak önemliydi. Genel bölüm altındaki Madde 1.13, çeşitli cinsiyet kimliklerini ve açık cevap seçenekleri sunmaktadır. Bu madde, şu veya bu şekilde erkek ve kadın ikiliklerine dayalı çeşitli MTF ve FTM kimliklerinin yanı sıra 'Diğer' - üçüncü cinsiyetli, cinsiyetsiz, gender-queer, yöreye özgü/yerel kimlikler ve diğer - kimlikleri sıralamaktadır.

Tüm bölümler ölçülebilir cevap seçenekleri ile açık cevaplar elde etme amaçlı yönlendiricileri bir arada içerir. Bölüm 2'den 9'a kadar olan bölümler aynı zamanda nitel analiz için uygun daha uzun, açıklayıcı cevaplar elde etmeye yönelik yönlendiriciler de içerir; örneğin madde 2.4, 'Öğretmenlerinizden kimliğiniz nedeniyle özel bir saygı ve kabul türü gördünüz mü?' ve madde 4.2, 'Hiç kimliğiniz nedeniyle işinizi kaybettiniz mi?'

Yetkilendirici Anket Çalışması

Araştırma katılımcılarının yetkilendirilmesinin amaçlandığı araştırma konsepti, mesafeli ve nesnelştiren bilgi üretme türlerine karşılık olarak geliştirilen akran araştırması yaklaşımına dayanmaktadır. Bu konsept, özellikle Küresel Güney'de geliştirilen HIV ile Yaşayan Kişilere Yönelen Damgalama Endeksinden değiştirilerek uyarlanmıştır. ⁶ TvT araştırmasının trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip birey toplulukları 'üzerine' özet bir akademik çalışma olması değil, katılımcı bir ruhla çalışmaya dâhil olanları kucaklaması amaçlanmıştır. Trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireyler, görüşme yapan ve yapılan kişiler olarak sürecin merkezinde olmuşlar ve olmaya devam edeceklerdir ve bilginin nasıl toplandığı, analiz edildiği ve kullanıldığından sorumludurlar.

Bu yaklaşımda, araştırma katılımcıları akranları tarafından görüşmeye alınırlar ve kendi deneyimlerini paylaşmanın yanı sıra yeni bilgiler edinme olanağına sahip olurlar. Bu amaçla, tüm proje ortakları akran araştırması yürütme ve görüşülen kişilere ilgili bilgileri en iyi şekilde verme konusunda eğitilmişlerdir. Görüşmeciler, görüşme yapma ve katılımcı grup tartışmalarını teşvik etme konusunda eğitilmişlerdir. Zorlu duygusal durumlarla başa çıkma ve insanları danışmanlık almaya veya diğer tavsiye ve bilgi kaynaklarına yönlendirme konusunda rehberlik almışlardır. Bu önemli beceriler, görüşmeciler için gelecekte benzer projelerde veya diğer araştırma çalışmalarında yer almaları (veya yer almak istemeleri) halinde faydalı olabilir. Örneğin, Tayland'da eğitim katılımcıları eğitimi tamamladıktan sonra üniversitelerde veya benzer bağlamlarda kullanmak üzere imzalı sertifikalar almışlardır.

Dolayısıyla, bu eğitim ve bir bütün olarak bu araştırma, görüşmecileri ve katılımcıları görüşmeler yapmak ve araştırma sürecine aktif bir şekilde dâhil olmak yoluyla yetkilendirmeyi amaçlamıştır. Sırbistan'daki katılımcılardan biri, bir trans kadın, araştırmaya katılmanın onun için çok önemli olduğunu ve açıklamalarının ve örneklerinin sadece kendisi için değil, aynı zamanda trans erkek ve kız kardeşleri için de önemli ve faydalı olduğunu bildiğini ifade etmiştir.

İnteraktif yetkilendirme yaklaşımının temel prensibi, araştırmanın akranlar, yani diğer trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireyler tarafından yürütülüyor olmasıdır. Görüşmecinin yaş, sosyal statü, ırk, sınıf, bölge veya belirli bir cinsiyet kimliği açısından 'tam' akran statüsünü üstlenmesi olanaksız olsa da, tüm görüşmecilerin kendilerini trans veya toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireyler olarak tanımlaması, gizlilik ve karşılıklı güven atmosferinin desteklenmesinde hayati öneme sahiptir. Özellikle, görüşmecilerin tamamı, farklı altyapıdan trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin endişeleri için ifade alanları sağlayan aktivist kuruluşlara bağlıydılar.

Bir diğere prensip de bilgi toplama ve bilgi birikimi paylaşma faaliyetlerinin bir arada olması, görüşmecilerin trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylere nereden destek alabilecekleri ve söz konusu sorunlarla ilgili politik süreçlere nasıl katılabilecekleri konusunda bilgi vermeleri anlamına gelmesiydi. Aynı zamanda görüşmeleri yürüten aktivistler, görüşmeci ve gözlemci olarak eğitilmiş ve aktif dinleyiciler haline gelmişlerdir

Verilerin Analizi ve Derlenmesi

Analizle her bir araştırma alanında bildirilen Trans-Saygı ve Transfobi deneyimlerinin karşılaştırmalı bir incelemesinin sunulması amaçlanmıştır. İncelenen çeşitli alanların hangi yönlerinin özellikle olumlu veya sorunlu olduğu ve politik ilgi gerektirdiği belirlenmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda, deneyimlerin ne ölçüde belirli bir din gibi etkenlerle ilişkilendirilebileceği veya ne ölçüde söz konusu sorunların farklı bağlamlarda ifade edilme şekinden doğduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, ülkeye özel analizlerde, ilgili bağlamlarda özellikle konuyla bağlantılı görülen sorunlara odaklanılmıştır. Aynı zamanda, bu analizlerde elde edilen bulgular diğere araştırmalar ve belirli politik, yasal ve sosyal durum ışığında ele alınmıştır.

TGEU, verileri analiz edilmek üzere düzenlemek ve işlemek için, Avusturyalı trans kuruluşu Trans X'ten 2014 Nisan ve Mayıs aylarında Budapeşte'de düzenlenen bir TvT ekip toplantısında kullanmaları için kuruluşa araçlar tasarlayan ve proje ortakları kazandıran profesyonel analist Eva Fels ile birlikte çalıştı. Ülkeye özel veri analizi TGEU ve ortaklarının işbirliğiyle yürütülmüş ve 2014 yılında düzenlenen çeşitli TvT ekip toplantılarında (Budapeşte, Darwin, Meksiko) tartışılmıştır. Editörler karşılaştırmalı analizi 2015 yılında gerçekleştirmişlerdir.

Katılımcı akran araştırması aracılığıyla proje ortakları tarafından bir araya getirilen veri setlerinin büyüklüğü ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Kolombiya ve Sırbistan'da (sırasıyla 24 ve 28 anket) en düşük sayılara ulaşılmıştır, ancak bu ülkelerin kıyaslanamaz nüfus büyüklükleri - Kolombiya 48 milyon nüfusa sahipken, Sırbistan 7 milyon nüfusa sahiptir - dikkate alınmalıdır. Filipinler'de elde edilen 104 anket sayısı da ülkenin 98 milyonluk nüfusu göz önüne alındığında ölçeğin alt ucunda yer almaktadır. Orta seviyede sayılara ulaşılan ülkeler, 202 anketle Tayland (67 milyon nüfus); 109 anketle Türkiye (75 milyon nüfus); 89 anketle Venezuela (30 milyon nüfus) ve 199 anketle Batı Bengal (91 milyon) olmuştur. Tonga'da 108 anket tamamlanmıştır ve bu sayı, ülkenin 103.000'lik nüfusu dikkate alındığında çok yüksek bir sayıdır. Veri setlerinin büyüklüğündeki değişkenliklerin nedenleri arasında, ülkelerin büyüklükleri dışında, ülkelerin bölgelerine erişilebilirlikte görülen farklılıklar ve önemli biçimde trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin görünürlüğü yer almaktadır. Bu bireylerin görünürlüğü, Sırbistan'da özellikle düşük iken, diğere ülkelerde oldukça yüksektir.

Bu rapor, karşılaştırmalı bir değerlendirme sunabilmek için araştırmanın nicel maddelerine odaklanmaktadır. Burada, Eva Fels'e büyük katkısı ve karşılaştırmalı bir analizi mümkün kılmak için verilerin işlenmesine gösterdiği bağlılık için özellikle teşekkür etmek istiyoruz. Ülkelere ayrılan bölümler aynı zamanda gelecekte yapılacak analizlerde

yorumlanabilecek nitel maddelerle ilgili bazı tartışmalar içermektedir. Bu bölümlerde, nitel veriler açık sorulara verilen cevaplarla ve/veya yerel aktivistlerden edilen ek bilgilerle tamamlanmaktadır.

Her ülkeye ait araştırma sonuçları, bu kapsamlı rapor ve TvT Yayın Dizisi (bakınız: Ek) ile birlikte her katılımcı ülkede yayınlanacaktır. Böylece, proje ortakları acil politik endişeler üzerine odaklanma ve bunları inceleme fırsatına sahip olacaklardır. Proje ortakları, ülke raporlarını kendi ülkelerinde yayınlamak ve sunmak için paydaşlar, politikacılar veya diğere STK'larla birlikte etkinlikler düzenlemeye karar vermişlerdir.

Görüşmelerin yerel bağlamda yürütülme şekli ülkeden ülkeye farklılık göstermiştir. Çoğu ülkede araştırmayı uygulayan kuruluşlar yüz yüze akran görüşmesi yaklaşımını izlerken, Tonga'da anketler başkent Nuku'alofa'da kılavuz eşliğinde toplu bir oturumda doldurulmuştur. Bu değişikliğin sebebi, Tonga Krallığı'nın 36'sında insan nüfusu bulunan 176 adadan oluşması ve seyahatin ya son derece zaman alıcı (deniz yoluyla) ya da pahalı (hava yoluyla) olmasıdır.

1.3 Karşılaştırmalı sonuçlar

Bu rapor için analiz edilen veri örneği, Filipinler (104), Sırbistan (28), Tayland (202), Tonga (108), Türkiye (109) ve Venezuela'dan toplanan 863 ankete dayanmaktadır. Aynı zamanda Kolombiya'nın bazı bölgelerinden (24), yani Bogotá, Cali ve Medellín şehirleri ve Manizales eyaletinden ve Hindistan'ın Batı Bengal eyaletinden (199) elde edilen anketleri de içermektedir. Araştırmada çeşitli maddelerin yalnızca katılımcıların bir kısmı tarafından cevaplanmış olduğu dikkate alınmalıdır. Bunun sebebi kısmen bazı soruların diğer soruların devamı olması ve kendilerinden önce gelen soruların olumsuz cevaplanmış olması halinde ilgisiz hale gelmiş olmasıdır. Herhangi bir soruya yalnızca katılımcıların bir kısmının cevap verdiği durumları belirtmek için son notlar ekledik. Ülkelere ayrılan bölümler, söz konusu sorulara cevap veren katılımcıların oranı ile ilgili daha fazla ayrıntı vermektedir.

Yaş ve Göç

Tüm katılımcıların yaş ortalaması 28,5 olup, ülkeler arasında büyük değişkenlikler göstermektedir. Örneğin, Tayland ve Hindistan'da (Batı Bengal) ⁷ yaş ortalaması 25,5 ve katılımcıların sırasıyla %75'i ve %68'i 23 yaşın altında iken, Türkiye'de yaş ortalaması 35'tir ve katılımcıların yalnızca %5'i 23 yaşın altında ve %38'i 35 yaşın üstündedir. > Tablo 1

Hindistan'da %95'ten, Kolombiya ve Sırbistan'da %100'e kadar, tüm katılımcıların büyük çoğunluğu ilgili ülkelerde doğmuştur.⁸ Ayrıca, Sırbistan'da %56'dan, Tonga'da %93'e kadar tüm katılımcıların çoğunluğu doğdukları şehirde, köyde veya adada yaşamıştır. > Tablo 2

Details regarding migration and the reasons for migration can be found in the country chapters.

Cinsiyet Kimliği ve İfadesi

Yukarıda da açıklandığı üzere, anketler aynı zamanda katılımcıların cinsiyet kimlikleriyle ilgili sorular içermektedir. Katılımcıların %64'ünün kendini FTM olarak tanımladığı Sırbistan hariç, genel olarak trans kadınlar ve kendilerini kadın olarak tanımlayan trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireyler (Tonga'da yerel kimlik olan Leiti) yaygındır. Trans kadınlar ve kendilerini kadın olarak tanımlayan trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin oranı Filipinler ve Venezuela'da yaklaşık %80'den Kolombiya ve Tonga'da sırasıyla %96 ve %100 arasında değişkenlik göstermiştir. > Tablo 3

Trans kadınların ve kendilerini kadın olarak tanımlayan trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin yaygın olmasının iki ana sebebi olabilir. Bir taraftan, Sırbistan dışında bütün ülkelerde, araştırma, kendilerini kadın olarak tanımlayan trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip olan ve bu topluluklarla daha iyi bağlantıları bulunan bireylerin baskın olduğu kuruluşlar tarafından yürütülmüştür. Diğer taraftan, çoğu ülkede kendini kadın olarak tanımlayan trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireyler, kendilerini erkek olarak tanımlayan trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerden daha görünür bir konumdadır; bu da onlara daha kolay ulaşılmasını sağlıyor olabilir. Yine de, TvT araştırmasında kendilerini erkek olarak tanımlayan trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin seslerinin eksik olması bulguların yorumlanmasında bir zorluk teşkil etmektedir ve gelecekte

Tablo 1 | Yaş

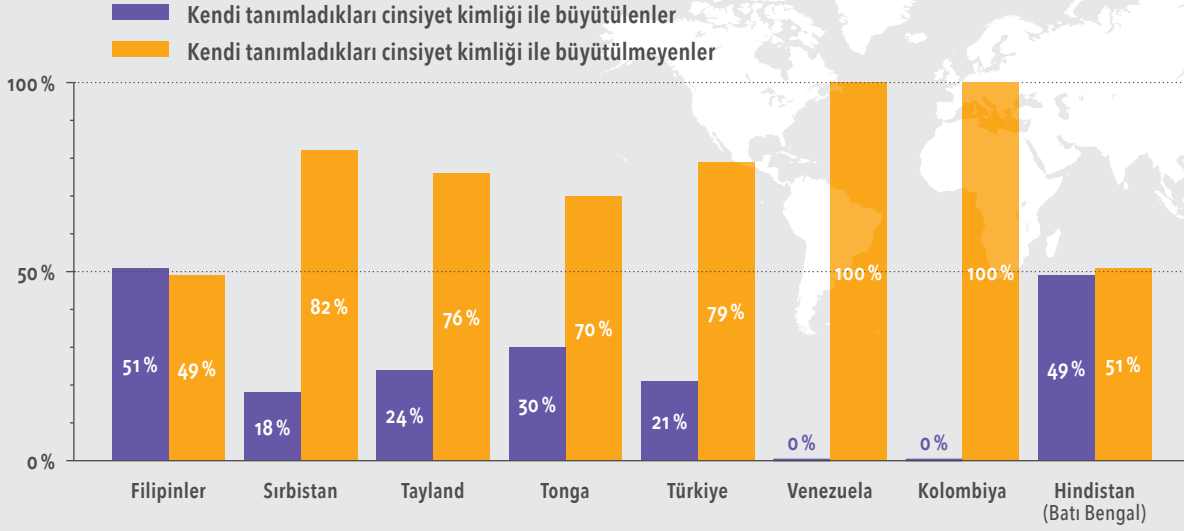
	Filipinler	Sırbistan	Tayland	Tonga	Türkiye	Venezuela	Kolombiya	Hindistan (Batı Bengal)
Ortalama	27.5	30.5	25.5	28.0	35.0	28.9	26.8	25.5
< 23	59%	19%	75%	38%	5%	53%	63%	68%
24 - 27	17%	22%	11%	19%	11%	15%	17%	18%
28 - 30	16%	19%	6%	9%	14%	15%	8%	9%
31 - 35	9%	15%	8%	14%	32%	18%	13%	6%
> 35	0%	26%	0%	20%	38%	0%	0%	0%

Tablo 2 | İkamet ve Göç

	Filipinler	Sırbistan	Tayland	Tonga	Türkiye	Venezuela	Kolombiya	Hindistan (Batı Bengal)
İlgili ülkede doğmuş	98%	100%	96%	99%	96%	96%	100%	95%
Şu an yaşadığı yerde büyümüş	84%	56%	72%	93%	62%	60%	63%	81%

Tablo 3 | Cinsiyet Kimliği

	Filipinler	Sırbistan	Tayland	Tonga	Türkiye	Venezuela	Kolombiya	Hindistan (Batı Bengal)
Trans kadınlar	78%	36%	89%	-	86%	80%	96%	95%
Trans erkekler	13%	64%	1%	-	8%	20%	4%	1%
Diğer	3%	-	8%	100%	6%	-	-	-
Cevap yok	6%	-	2%	-	-	-	-	4%

Şekil 2 | Tercih edilen cinsiyette yaşam

yapılacak araştırmalarda ele alınmalıdır.

Katılımcıların şu anda kendilerini tanımladıkları cinsiyet kimliği ile büyütülüp büyütülmedikleri sorusu bazı beklendik ve bazı beklenmedik sonuçlar verdi. Kolombiya ve Venezuela'daki tüm katılımcılar ve Sırbistan, Türkiye, Tayland ve Tonga'daki katılımcıların üçte ikisinden fazlası şu anda kendilerini tanımladıkları cinsiyet kimliği ile büyütülmediklerini ifade ederken, Hindistan (Batı Bengal) ve Filipinler'deki katılımcıların yalnızca yarısı şu anda kendilerini tanımladıkları cinsiyet kimliği ile büyütülmediklerini ifade etmişlerdir. Şekil 2

Katılımcıların kendilerini tanımladıkları cinsiyette yaşayıp yaşamadıkları sorusuna karşılık olarak daha homojen bir cevap elde edilmiştir. Hindistan (Batı Bengal) dışında tüm ülkelerden tüm katılımcıların büyük çoğunluğu her zaman veya genellikle kendilerini tanımladığı cinsiyette yaşadığını ifade etmiştir: oranlar, Tayland'da yüzde 96, Türkiye'de yüzde 95, Venezuela'da yüzde 94, Kolombiya'da ve Tonga'da yüzde 92, Filipinler'de yüzde 90 ve Sırbistan'da yüzde 86'dır. Hindistan'da (Batı Bengal), katılımcıların yalnızca yüzde 51'i aynısını ifade ederken, yüzde 11'i hiçbir zaman kendisini tanımladığı cinsiyette yaşamadığını ifade etmiştir. Tablo 4

Yasal Cinsiyet Tanıma

Bu bulgulara tamamen zıt olarak, katılımcıların kendilerini tanımladıkları cinsiyetin kimlik belgelerinde yer alıp almadığı sorusu, çoğunlukla olumsuz olarak cevaplanmıştır. Hindistan (Batı Bengal) dışında tüm ülke-

lerde büyük bir çoğunluk her zaman veya genellikle kendisini tanımladığı cinsiyette yaşadığını söylerken, Sırbistan dışında bütün ülkelerde büyük bir çoğunluk için bu cinsiyet yasal belgelerinde tanınmamaktadır. Katılımcılar Kolombiya ve Venezuela'da yüzde 100, Tonga'da yüzde 99, Tayland'da yüzde 97, Hindistan'da yüzde 96, Filipinler'de yüzde 94, Türkiye'de yüzde 82 ve Sırbistan'da yüzde 62 oranında cinsiyet kimliklerinin yasal olarak tanınmadığını ifade etmiştir. Şekil 3

Bu bulgular, Filipinler, Tayland, Tonga, Sırbistan⁹ ve Venezuela'da yasal cinsiyet tanıma kanunlarına olan ihtiyacı vurgulamakla kalmıyor, aynı zamanda Hindistan (Batı Bengal) ve Türkiye'de yasal cinsiyet tanıma kanunlarının uygulanması ile ilgili sorulara neden oluyor. İyi bir gelişme olarak, 2015 Haziran ayında Kolombiya'nın Adalet Bakanı ve İçişleri Bakanı bir bireyin cinsiyetini kanıtlamak için psikiyatrik veya fiziksel muayene zorunluluğunu kaldıran ve böylece kişinin yasal olarak cinsiyet değiştirme sürecini kolaylaştıran bir kararnamayı imzalamıştır. 9 Haziran 2015'te ilk on Kolombiyalı trans birey yeni düzenlemelerden faydalanmıştır.¹⁰ Yasal cinsiyet tanıma kanunlarının eksikliğinin etkileri veya var olan kanunlarla ilgili sorunlar gibi ek ayrıntılar ülkelere ayrılan bölümlerde bulunabilir.

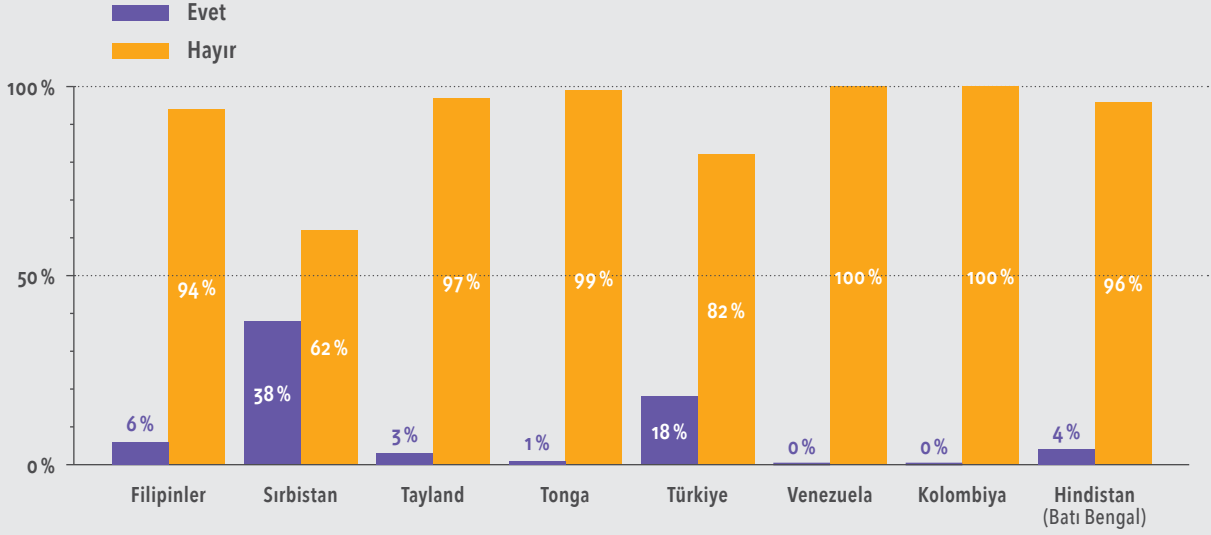
Okul Deneyimleri

Filipinler'de (yüzde 87), Tonga'da (yüzde 90) ve Tayland'da (yüzde 92) bulunan bazı istisnalar dışında katılımcıların tamamı veya neredeyse tamamı bir tür örgün eğitim almıştır.

Katılımcıların okul deneyimlerinin analizi tüm ülkelerde bazı

Tablo 4 | Tercih edilen cinsiyette yaşam

	Filipinler	Sırbistan	Tayland	Tonga	Türkiye	Venezuela	Kolombiya	Hindistan (Batı Bengal)
Her zaman	85%	67%	94%	91%	89%	82%	88%	44%
Genellikle	5%	19%	2%	1%	6%	12%	4%	17%
Bazen	9%	11%	2%	3%	4%	4%	8%	14%
Nadiren	0%	4%	0%	2%	1%	1%	0%	14%
Hiçbir zaman	1%	0%	1%	4%	1%	0%	0%	11%

Şekil 3 | Cinsiyetin Belgelerde Tanınması

endişe verici eğilimler ortaya koymuştur. Ülkelerin yarısından çoğunda (Filipinler, Türkiye, Sirbistan, Venezuela, Kolombiya), katılımcıların üçte biri ile yarısı kadarı kimliği ile ilgili olumsuz deneyimler nedeniyle sınıf veya okul değiştirmeyi zor bulduğunu ifade etmiştir. Tonga'da katılımcıların yalnızca yüzde 2'si sınıf veya okul değiştirmeyi zor bulduğunu ifade ederken, Tayland ve Hindistan'da (Batı Bengal) katılımcıların sırasıyla yüzde 10'u ve yüzde 19'u aynı ifadeye bulunmuştur. Venezuela'da, Sirbistan'da ve Kolombiya'da katılımcıların üçte biri veya daha fazlası cinsiyet kimliği nedeniyle öğretmenlerinden saygısızlık görmüştür. Kolombiya'da katılımcıların yüzde 22'si kimliği nedeniyle öğretmenlerinden şiddet gördüğünü ifade etmiş, Hindistan'da (Batı Bengal) ve Filipinler'de bu oran yüzde 13, Venezuela'da yüzde 9 bulunmuş ve bunu Tonga (%6), Tayland (%5), Sirbistan (%4) ve Türkiye (%2) izlemiştir.

Araştırmada bu soruya açık bir şekilde yer verilmemiş olsa da, tüm katılımcıların tercih ettikleri cinsiyetlerini okuldayken açıklamadıklarını dikkate almak önemlidir ve katılımcıların kimliklerini ailelerine ne zaman açıkladıkları sorusu bu konuya ışık tutmuştur. Kolombiya, Filipinler, Tayland ve Tonga için yaş ortalaması 9,6 (Tayland) ile 10,7 (Tonga) arasında değişiklik gösterirken, Hindistan'da (Batı Bengal) 12,1 ve Venezuela'da 13,6'dır. Sirbistan'da ve Türkiye'de katılımcıların bildirdiği yaş ortalaması sırasıyla 16,5 ve 17,5'tir. Türkiye raporunun yazarı aynı zamanda Türkiye'de birçok trans bireyin okulu bırakmaya zorlandığını ifade etmektedir. Sirbistan'daki katılımcılardan biri ilk gittiği okulda cinsel istismara uğraması nedeniyle okul değiştirdiğini bildirmiştir. Filipinler'de muhafazakâr Hristiyan okul politikaları öğrencilerin cinsiyete dayalı üniformalar giymelerini gerektirmektedir.

Kişinin kimliği nedeniyle diğer öğrenciler tarafından zorbalığa maruz kalması ile ilgili rakamlar oldukça endişe vericidir: ülkelerin yarısından fazlasında, katılımcıların yarısı ile neredeyse tamamı kadar zorbalığa maruz kaldığını ifade etmiştir. Kolombiya'da katılımcıların yüzde 92'si okulda zorbalığa maruz kalmış, bunu Venezuela (%79), Filipinler (%72), Türkiye (%61) ve Sirbistan (%50) izlemiştir. Hindistan'da (Batı Bengal) zorbalığa maruz kalan katılımcıların oranı yüzde 37, Tayland'da yüzde 27 ve Tonga'da yüzde 8'dir.

Tayland hariç tüm ülkelerde katılımcıların dörtte biri ile üçte ikisi kadarı kimliği nedeniyle diğer öğrencilerin fiziksel saldırısına maruz kaldığını ifade etmiştir. Kolombiya'da katılımcıların yüzde 67'si diğer öğrencilerin fiziksel saldırısına maruz kaldığını ifade etmiş, bunu yine Venezuela (%47), Hindistan (Batı Bengal) (%32), Türkiye (%31), Tonga (%28), Sirbistan (%22) ve Filipinler (%22) izlemiştir. Yine, özellikle Sirbistan ve Türkiye'de trans bireylerin kimliklerini açıklamaya geç yaşta başlamış olabilecekleri unutulmamalıdır. Okulda cinsel şiddet deneyimleri ile ilgili rakamlar daha da endişe vericidir. Hindistan'da (Batı Bengal) ve Kolombiya'da katılımcıların neredeyse yarısı kimliği nedeniyle diğer öğrencilerin cinsel şiddetine maruz kaldığını ifade etmiş, bunu tüm katılımcıların yaklaşık üçte birinin aynısını ifade ettiği Filipinler, Venezuela ve Tayland izlemiştir. Katılımcıların yüzde 8'inin okulda cinsel şiddete maruz kaldığını bildirdiği Tonga'da, katılımcılardan biri daha büyük erkek öğrenciler tarafından sık sık cinsel ilişkiye zorlandığını açıklamıştır. Bir diğer katılımcı ise, yatakhane oral seks yapmaya zorlandığını açıklamıştır.

Özetle, araştırma trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin okuldaki deneyimlerinin değerlendirilmesi için büyük bir ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Tonga'da yüksek Trans-Saygı seviyeleri (aşağıya bakınız) göz önünde bulundurulduğunda, örneğin, okullardaki fiziksel saldırı ve cinsel şiddet rakamlarının yüksek olması özellikle endişe vericidir. Okuldaki deneyimler Filipinler ve Tonga hakkındaki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde tartışılmıştır. Ayrıca, öğretmenler ve diğer öğrenciler tarafından sergilenen şiddet ve ayrımcılık davranışları özellikle Sirbistan ve Türkiye'de çoğu trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin kimliklerini aile gibi diğer bağlamlarda yalnızca ergenliğin geç aşamalarında açıklamaya başlamalarının sebebinin bir parçası olabilir. >Tablo 5

İş ve Ücretli Çalışma Deneyimleri

Ülkeler arasında görülen bir diğer büyük değişkenlik, emek piyasasındaki deneyimlerle ilgili gözlenebilmektedir. Katılımcıların

Tablo 5 | Okulda Ayrımcılık

	Filipinler	Sırbistan	Tayland	Tonga	Türkiye	Venezuela	Kolombiya	Hindistan (Batı Bengal)
Örgün eğitim	87 %	100 %	92 %	90 %	98 %	100 %	100 %	100 %
Okul/sınıf değiştirmede zorluklar	30 %	34 %	10 %	2 %	33 %	42 %	54 %	18 %
Öğretmenler tarafından saygısızlık	24 %	32 %	12 %	4 %	18 %	31 %	42 %	22 %
Öğretmenler tarafından şiddet	13 %	4 %	5 %	6 %	2 %	9 %	22 %	13 %
Öğrenciler tarafından zorbalık	72 %	50 %	27 %	8 %	61 %	79 %	92 %	37 %
Öğrenciler tarafından şiddet	22 %	25 %	8 %	28 %	31 %	47 %	67 %	32 %
Cinsel şiddet	35 %	4 %	29 %	13 %	23 %	29 %	46 %	48 %

hayatlarını ücretli çalışma yoluyla kazanıp kazanmadıkları sorusuna alınan olumlu cevaplar, Hindistan'da (Batı Bengal) yüzde 33 ve Kolombiya'da yüzde 42'den Tonga'da yüzde 78'e ve Türkiye'de yüzde 88'e kadar değişkenlik göstermektedir. İlginç bir şekilde, Filipinlerden birçok katılımcı ailesini finansal açıdan desteklediği için aile üyeleri tarafından özellikle takdir edildiğini bildirmiştir. Kolombiya'da katılımcıların yüzde 87'si kimliği nedeniyle sıklıkla veya bir veya iki defa işe alınmadığını ifade etmiştir. Bu oran Venezuela'da yüzde 84, Türkiye'de yüzde 52 ve Tonga'da yalnızca yüzde 4 bulunmuştur. Katılımcıların yüzde 11'inin benzer deneyimler yaşadığını bildirdiği Sırbistan'da katılımcılardan biri, bildirdikleri cinsiyetin görünüşlerine uymamasının çoğu işvereni geri ittiğini açıklamıştır.

Katılımcıların cinsiyet kimlikleri nedeniyle işlerini kaybedip kaybetmediği sorusu, Türkiye'de katılımcıların yüzde 39'u ve Venezuela'da yüzde 19'u tarafından olumlu olarak cevaplanırken, Tonga'da katılımcıların yalnızca %5'i ve Tayland'da yüzde 2'si tarafından olumlu olarak cevaplanmıştır. Filipinler'de katılımcıların yüzde 41'i, Hindistan'da (Batı Bengal) yüzde 36'sı ve Tonga'da yüzde 30'u örneğin eğitim şeklinde istihdam desteği alırken, Venezuela'da katılımcıların yalnızca yüzde 1 böyle bir destek almış, Kolombiya'da ise hiçbir katılımcı böyle bir destek almamıştır.

Bu deneyimler aynı zamanda hayatlarını seks işçiliği yoluyla kazanan trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin sayısına da yansiyebilir. Kolombiya'da katılımcıların yüzde doksan dokuzu, Türkiye'de yüzde 76'sı, Venezuela'da yüzde 68'i hayatını seks işçiliği yoluyla kazandığını ifade ederken, Tonga'da katılımcıların yalnızca yüzde 21'i ve Sırbistan'da yüzde 14'ü aynısını ifade etmiştir. > [Tablo 6](#)

Kolombiya, Venezuela ve Türkiye'de yaşayan çok sayıda seks işçisi, emek piyasasında yüksek seviyede ayrımcılık ve son derece endişe verici derecede trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireyler tarafından okulda maruz kalınan şiddet ve ayrımcılık görmüş

olabilir. Balzer'in Rio de Janeiro'da yaşayan trans bireyler üzerinde yaptığı çalışmada da gösterdiği üzere, çok sayıda trans seks işçisi, seks işçiliğine çoğunlukla okul ve aile ortamlarında yaşadığı transfobik deneyimler nedeniyle gençlik döneminde başlamıştır.¹¹ Genellikle ülkeler arasında değişkenlik gösteren katılımcı sayıları dikkate alınmalıdır, özellikle de Sırbistan durumunda. Sırbistan'da bildirilen nispeten düşük trans seks işçisi sayısı, yerel proje ortağının trans seks işçilerine ulaşmada karşılaştığı zorlukların bir sonucu olabilir. Bu olasılık ileride yapılacak araştırmalarda dikkate alınmalıdır.

Her halükârda, genel olarak ücretli çalışma ve özel olarak seks işçiliği deneyimleri, trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin istihdam durumlarının tüm ülkelerde acilen geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

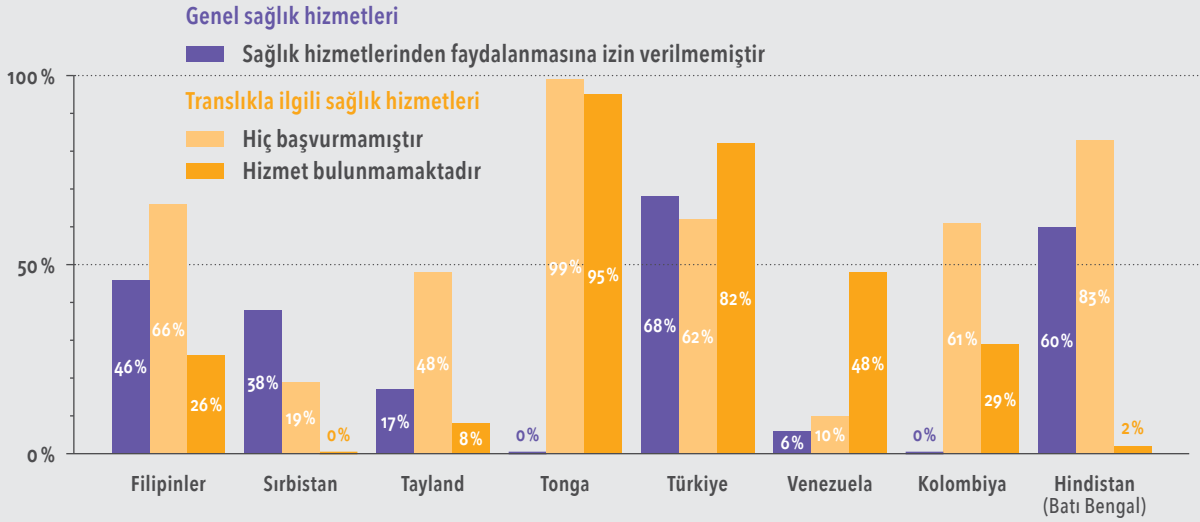
Sağlık sistemi deneyimleri

Kimlikleri nedeniyle genel sağlık hizmetlerinden faydalanmasına izin verilmeyen trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin sayısı şaşırtıcıdır. Türkiye'de 24 katılımcı (veya soruyu cevaplayan tüm katılımcıların %68'i) kimliği nedeniyle genel sağlık hizmetlerinden faydalanmasına izin verilmediğini ifade etmiştir. Filipinler'de 13 (veya soruyu cevaplayan tüm katılımcıların %46'sı), Venezuela'da sekiz (veya soruyu cevaplayan tüm katılımcıların %6'sı), Hindistan'da (Batı Bengal) altı (veya soruyu cevaplayan tüm katılımcıların %60'ı), Tayland'da iki (veya soruyu cevaplayan tüm katılımcıların %17'si) katılımcı aynı cevabı vermiş ve Kolombiya ve Tonga'da katılımcıların hiçbiri böyle bir ifadeye bulunmamıştır. Örneğin, Sırbistan'da katılımcılardan biri: *'Doktor beni muayene etmeyi veya bana bakmayı reddetti ve sağlıklı olduğumu yazdı,'* demiştir.

Translıkla ilgili sağlık hizmetlerine ilişkin soruların analizinden farklı bir resim ortaya çıkmaktadır. Tonga'daki katılımcıların yüzde doksan dokuzu, şimdiye kadar hiç translıkla ilgili sağlık hizmetlerine

Table 6 | İşte Ayrımcılık

	Filipinler	Sırbistan	Tayland	Tonga	Türkiye	Venezuela	Kolombiya	Hindistan (Batı Bengal)
Ücretli çalışma	55 %	46 %	54 %	78 %	88 %	61 %	42 %	33 %
İşe alınmama	40 %	11 %	22 %	4 %	52 %	84 %	87 %	12 %
İşini kaybetme	11 %	12 %	2 %	5 %	39 %	18 %	11 %	0 %
Seks işçiliği	47 %	14 %	37 %	21 %	76 %	68 %	95 %	26 %
İstihdam desteği	41 %	8 %	16 %	30 %	2 %	1 %	0 %	36 %

Şekil 4 | Genel ve Translarla İlgili Sağlık Hizmetleri

başvurmadığını ifade etmiştir. Sağlık hizmetlerine başvurmama durumu diğer ülkelerin çoğunda da yaygındır: Hindistan'da (Batı Bengal) katılımcıların yüzde 83'ü, Filipinler'de yüzde 66'sı, Türkiye'de yüzde 62'si, Kolombiya'da yüzde 61'i ve Tayland'da yüzde 48'i trans bireylere özel sağlık hizmeti almamıştır. Tayland'daki oran, ülkenin bölgedeki çoğu trans bireyin cinsiyet yeniden atama ameliyatı olmak amacıyla seyahat ettiği ülke olarak görülmesi göz önünde bulundurulduğunda, şaşırtıcıdır. Tayland bölümünün yazarları '*trans bireylere özel sağlık hizmetlerinin Tayland'da hâlâ yaygın olmadığı*' yorumunu yapmışlardır. Yalnızca Sırbistan'da katılımcıların çoğunluğu (%81) translıkla ilgili sağlık hizmetleri aldığını söylemiştir. Sağlık hizmetlerine başvurmama nedenleri, böyle hizmetlerin bulunmamasından, hizmetlere nasıl ulaşılabacağına ilişkin bilgi eksikliğine ve fahiş fiyata kadar değişiklik göstermektedir. Tonga ve Türkiye'de sırasıyla yüzde 95 ve yüzde 82'lik bir çoğunluk translıkla ilgili sağlık hizmetlerinin bulunmadığını ifade etmiş, Tayland'da (%8), Hindistan'da (%2) ve Sırbistan'da (%0) çok az insan aynısını ifade etmiş veya hiç kimse ifade etmemiştir. ¹² Araştırma anketinde translıkla ilgili sağlık hizmetlerine ilişkin çeşitli sorular yer almıştır, ancak katılımcı sayılarındaki tutarsızlıklar nedeniyle bu sorular karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilememiştir. Bu sorular, ülkelere ayrılan bölümlerde ayrıntılı bir şekilde analiz edilmiştir. >Şekil 4

Din toplulukları içindeki deneyimler

Katılımcıların çoğunluğu dünya genelinde önde gelen dört dine mensuptur: Budizm (Tayland'da %97), Hristiyanlık (Tonga'da %96, Filipinler'de %91, Kolombiya'da %83, Venezuela'da %70 ve Sırbistan'da %3), Hinduizm (Hindistan'da (Batı Bengal) %82) ve İslam (Türkiye'de %76). Yalnızca Sırbistan'da ve Venezuela'da katılımcıların üçte biri herhangi bir dine mensup olmadığını ifade etmiştir. >Tablo 7

Katılımcıların din toplulukları içinde nasıl muamele gördükleri ve nasıl davrandıkları dinler ve ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Hindistan (Batı Bengal) (%82 Hindu, %12 Müslüman, %6 Yahudi) hariç tüm ülkelerde, katılımcıların yalnızca yüzde 1'i ile 6'sı ülkenin yaygın dini

dışında bir dine mensup olduğunu ifade etmiştir. Güvenilir veri eksikliği nedeniyle, aşağıda yalnızca her ülkede önde gelen dinle ilgili deneyimlere odaklanılmaktadır.

Tayland'daki Budist trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin yüzde 97'si içinden yüzde 80'i kimliğiyle ilgili her zaman açık olduğunu söylemiş ve yüzde 98'i dini hizmetlere katılmasına izin verildiğini ifade etmiştir. Hindistan'daki (Batı Bengal) Hindu trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin yüzde 82'si içinden yalnızca yüzde 12'si kimliğiyle ilgili her zaman açık olduğunu söylemiş ve yüzde 81'i dini hizmetlere katılmasına izin verildiğini ifade etmiştir. Türkiye'deki Müslüman trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin yüzde 76'si içinden yalnızca yüzde 16'sı kimliğiyle ilgili her zaman açık olduğunu söylemiş ve yüzde 84'ü dini hizmetlere katılmasına izin verildiğini ifade etmiştir.

Hristiyanların çoğunlukta olduğu ülkelerde Hristiyan olan trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerle ilgili epey değişiklik bulunmaktadır. Tonga'da trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin yüzde 96'sı Hristiyan'dır ve bu bireylerin yüzde 80'i kimliğiyle ilgili her zaman açık olduğunu bildirmiştir. Filipinler'de (%91 Hristiyan) katılımcıların yüzde 71'i, Venezuela'da (%70 Hristiyan) yüzde 23'ü ve Sırbistan'da (%63 Hristiyan'ın) yüzde 23'ü aynısını ifade etmiştir. Aynı zamanda, Sırbistan'daki Hristiyan trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin yüzde 100'ü din topluluklarına katılmasına izin verildiğini söylemiş; ¹³ Tonga'da katılımcıların %91'i, Filipinler'de yüzde 77'si ve Venezuela'da yalnızca yüzde 11'i aynısını söylemiştir.

Farklı ülkelerde Hristiyan trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin deneyimleri arasındaki değişiklik, trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin dini açıdan kabul görmelerinin söz konusu farklı dinlere dayandırılmayacağını, özel sosyal ve kültürel bağlarla ilişkilendirilmesi gerektiğini açıkça göstermektedir. Bu durum özellikle Tonga ile Kolombiya ve Venezuela'nın karşılaştırılmasıyla ortaya çıkmaktadır. >Tablo 8

Table 7 | Din

	Filipinler	Sırbistan	Tayland	Tonga	Türkiye	Venezuela	Kolombiya	Hindistan (Batı Bengal)
Budist	1 %	0 %	97 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Hristiyan	91 %	63 %	1 %	96 %	3 %	70 %	83 %	0 %
Hindu	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	82 %
Yahudi	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	6 %
Müslüman	2 %	4 %	2 %	0 %	76 %	0 %	0 %	12 %
Sih	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Taoist	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Bir dine mensup değil	4 %	33 %	0 %	4 %	15 %	30 %	17 %	0 %
Diğer	4 %	0 %	0 %	0 %	6 %	0 %	0 %	0 %

Toplum içindeki Deneyimler: Ayrımcılık ve Şiddete Karşı Trans-Saygı

Önceki bölümlerde okul, iş ve aile gibi belirli alanlara odaklanılırken, araştırmanın son bölümünde toplum içindeki genel deneyimler ele alınmıştır. Tonga hariç, tüm ülkelerde katılımcıların çoğunluğu toplum içinde özellikle trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip insanlara karşı ayrımcılık yapıldığına inandığını ifade etmiştir. Oranlar, Kolombiya ve Venezuela'da yüzde 100 ile Sırbistan'da yüzde 89, Türkiye'de yüzde 88, Hindistan'da (Batı Bengal) yüzde 82, Tayland'da yüzde 54 ve Tonga'da yalnızca yüzde 22 arasında değişkenlik göstermiştir. Tayland bölümünün yazarlarının da belirttiği üzere, TvT araştırması Tayland'da trans bireylere karşı ayrımcılığın var olduğunu ve Tayland'ın 'trans bireyler için bir cennet' olduğu görüşünün yanlış bir kanı olduğunu ortaya koymuştur.

Katılımcıların trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylere karşı her zaman ayrımcılık yapıldığını düşünüp düşünmedikleri sorusuna verilen cevaplar daha farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Burada, Türkiye'deki tüm katılımcıların yüzde 66'sı olumlu cevap vermiş, bunu yüzde 39 ile Kolombiya, yüzde 35 ile Venezuela, yüzde 32 ile Hindistan (Batı Bengal), yüzde 19 ile Filipinler, yüzde 15 ile Sırbistan, yüzde 13 ile Tayland ve yalnızca yüzde 2 ile Tonga izlemiştir.

Trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin (genel) toplum içinde ayrımcılık gördüğü inancı, bildirilen zorbalığa veya saldırıya maruz kalma deneyimleriyle örtüşmektedir. Kolombiya'daki katılımcıların yüzde seksen sekizi ve Venezuela'daki katılımcıların yüzde 84'ü kimliği

nedeniyle zorbalığa veya saldırıya maruz kaldığını ifade etmiş, bunu yüzde 73 ile Türkiye, yüzde 40 ile Hindistan (Batı Bengal), yüzde 36 ile Sırbistan, yüzde 28 ile Filipinler, yüzde 16 ile Tonga ve yalnızca yüzde 5 ile Tayland izlemiştir.

Bildirilen şiddet türleri arasında ölüm tehditleri, cinsel şiddet, şantaj ve haraç kesmenin yanı sıra fiziksel saldırı yer almaktadır. Analiz, bu şiddet türleri ile ilgili büyük bir değişkenlik ortaya koymuştur. Türkiye'de 43 katılımcı ölüm tehditleri aldığını ifade etmiş; bunu Hindistan'da (Batı Bengal) 13 katılımcı, Venezuela'da sekiz, Filipinler'de beş, Kolombiya ve Sırbistan birer katılımcı izlemiş ve Tonga'da hiçbir katılımcı böyle bir ifadeye bulunmamıştır. Türkiye'de 64 katılımcı fiziksel şiddet dâhil olmak üzere çeşitli saldırılara uğradığını bildirmiş, bunu Venezuela'da 27, Hindistan'da (Batı Bengal) 22, Filipinler'de 14, Kolombiya'da yedi, Tayland ve Tonga'da beşer, ve Sırbistan'da iki katılımcı izlemiştir. Trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin yaşadıkları cinsel şiddet miktarı ise daha da üzücüdür. Türkiye'de 56 katılımcı cinsel şiddet yaşadığını ifade etmiş, bunu Hindistan'da (Batı Bengal) 41, Filipinler'de 16, Venezuela'da on, Tayland'da yedi, Kolombiya ve Tonga'da dörder ve Sırbistan'da bir katılımcı izlemiştir. Ülkelere ayrılan bölümlerde bu korkunç şiddet türlerinin örnekleri verilmiştir. Şiddet türlerinin çeşitliliği de endişe vericidir. Bu durum özellikle Türkiye için geçerlidir. Türkiye'de katılımcıların yarısından fazlası şiddetli saldırılara (%59) ve cinsel şiddete (%51) uğradığını ifade etmiştir. Bu nedenle, Türkiye bölümünde maruz kalınan farklı şiddet türleri ve bunların bağlamları üzerine odaklanılmaktadır. >Tablo 9

Table 8 | Baskın dinle ilgili deneyimler

	Filipinler	Sırbistan	Tayland	Tonga	Türkiye	Venezuela	Kolombiya	Hindistan (Batı Bengal)
Din topluluğu içinde açık olmak								
Her zaman	71 %	23 %	80 %	80 %	16 %	23 %	33 %	12 %
Bazen	11 %	0 %	7 %	12 %	13 %	20 %	39 %	2 %
Denemedim	15 %	54 %	7 %	7 %	67 %	16 %	6 %	35 %
Bir din topluluğunun parçası değilim	3 %	23 %	6 %	1 %	4 %	41 %	22 %	51 %
Din hizmetlerine katılmasına izin verilmektedir								
Hayır	16 %	0 %	2 %	5 %	8 %	78 %	38 %	0 %
Yalnızca kimliğimi sakladığımda	7 %	0 %	0 %	4 %	8 %	11 %	25 %	19 %
Evet	77 %	100 %	98 %	91 %	84 %	11 %	37 %	81 %

Bu eğilim aynı zamanda kişinin kimliğine dayalı polis tacizi deneyimlerine ilişkin rakamlarda da görülmektedir. Derinlemesine bir analiz trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin çoğu ülkede polis tacizinden orantısız şekilde etkilendiğini göstermiştir. Bu durum Kolombiya, Venezuela ve Türkiye’de özellikle endişe vericidir. Kolombiya’da tüm katılımcıların yüzde 95’i polis tacizine uğradığını bildirmiş ve yüzde 52’si bunu sık sık yaşadığını ifade etmiştir; Venezuela’da katılımcıların yüzde 80’i polis tacizine uğradığını bildirmiş ve yüzde 34’ü bunu sık sık yaşadığını ifade etmiştir; Türkiye’de ise katılımcıların yüzde 75’i polis tacizine uğradığını bildirmiş ve yüzde 61’i bunu sık sık yaşadığını ifade etmiştir.

Polis tacizi deneyimleri trans seks işçileri arasında daha da yüksektir. Kolombiya’daki tüm trans seks işçileri polis tacizine uğradığını bildirmiş ve yüzde 60’ı bunun her zaman olduğunu ifade etmiştir; Venezuela’daki trans seks işçilerinin %97’si polis tacizine uğradığını bildirmiş ve yüzde 56’sı bunun her zaman olduğunu ifade etmiştir; Türkiye’deki trans seks işçilerinin %79’u polis tacizine uğradığını bildirmiş ve yüzde 62’si bunun sık sık olduğunu ifade etmiştir. Türkiye bölümünde Türkiye’deki trans seks işçilerinin uğradığı şiddet ve ayrımcılıkla ilgili kapsamlı bir tartışma yer almaktadır ve polis tarafından vahşice dövülmüş bir trans seks işçisinin durumu açıklanmaktadır.

Yalnızca Tonga ve Sırbistan’da - katılımcıları arasında en az seks işçisi bulunan ülkeler - hiçbir seks işçisi polis tacizine uğradığını bildirmemiştir. Bu bulgu, Tonga’da yalnızca bir kişi kimliği nedeniyle polis tacizine uğradığını bildirmiş olduğundan, Tonga’da genel rakamların bağlamında görülmelidir; diğer taraftan Sırbistan’da trans seks işçilerine ulaşmadaki zorlukların bağlamında görülmelidir. Bu bulgular, transfobik deneyimlerin karmaşık toplanma ve kesişmesinin açıklanmasına duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. Okul ve emek piyasası gibi alanlarda uğradıkları ayrımcılık ve şiddet nedeniyle seks işçiliğine yönelen trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireyler, seks işçiliği bağlamında gördükleri ek şiddete karşı özellikle hassastır. Özellikle Türkiye bölümünde seks işçilerinin deneyimleri ayrıntılı olarak tartışılmaktadır ve seks işçilerine yönelen Transfobi ve şiddet ve ayrımcılığın kesişiminin değerlendirilmesi için duyulan ihtiyaca dikkat çekilmektedir. > Şekil 5 / Şekil 6

Yukarıdaki sosyal ve toplumsal Transfobi ile ilgili görüşleri - yani okulda, emek piyasasında, polis tarafından, din toplulukları içinde ve bir bütün olarak toplumda deneyim edilen ayrımcılık ve şiddet türleri - ile sosyal ve toplumsal Trans-Saygı ile ilgili görüşlerin - yani bu alanlarda belirli kabul deneyimlerin - karşılaştırılması, bu ülkelerde genel durum ile ilgili, özellikle de okulun önemi konusunda daha açık fikirler sağlamaktadır.

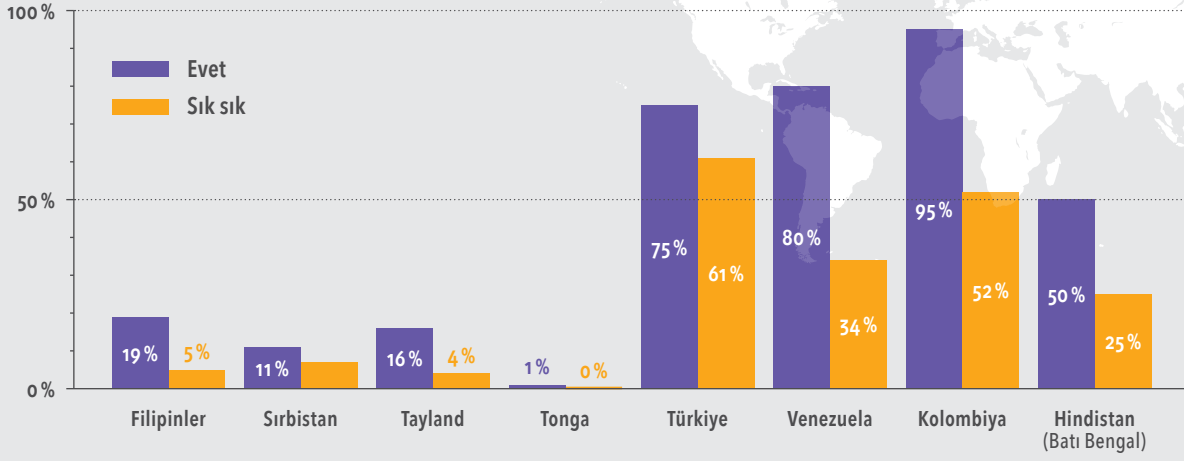
Tonga’da katılımcıların yüzde 99’u trans ve toplumsal cinsiyet

farklılığına sahip bireylerin toplum içinde kimlikleri nedeniyle özel kabul, yani Trans-Saygı gördüklerine inandığını ifade etmiş ve dikkat çekici şekilde yüzde 76’sı bunu her zaman gördüğünü söylemiştir. Benzer şekilde, Filipinler’de katılımcıların yüzde 88’i kimlikleri nedeniyle özel kabul gördüğünü ifade etmiş ve yüzde 33’ü bunu her zaman gördüğünü söylemiştir. Buna karşın, Türkiye’de katılımcıların yalnızca yüzde 40’i Trans-Saygı gördüğünü ifade etmiş ve yalnızca yüzde 2’si bunu her zaman gördüğünü söylemiştir; Sırbistan’da ise katılımcıların yalnızca yüzde 19’u Trans-Saygı gördüğünü ifade etmiş ve hiçbiri bunu her zaman gördüğünü söylememiştir. Venezuela ve Kolombiya’da katılımcıların sırasıyla yüzde 75’i ve yüzde 65’i Trans-Saygı gördüğünü ifade etmiş ve her iki ülkede de hiçbir katılımcı bunu her zaman gördüğünü söylememiştir.

Filipinler’de katılımcıların yüzde 38’i, Tayland’da yüzde 28’i, Türkiye’de yüzde 16’sı ve Hindistan’da (Batı Bengal) yüzde 10’u okulda Trans-Saygı deneyimlerinin sık sık gördüğünü bildirilmiştir, ancak Kolombiya, Sırbistan, Tonga ve Venezuela’da katılımcıların hiçbiri bunu bildirmemiştir. Bu durum, yüksek seviyelerde toplumsal Trans-Saygı ve düşük seviyelerde sosyal ayrımcılık görüldüğü ülkelerde dahi, konu Trans-Saygı olduğunda okulların zayıf nokta olduğunu göstermiştir. Bu, ülkenin kendi bölümünde de ayrıntılı şekilde ele alındığı üzere, Tonga’da özellikle endişe verici bir sonuçtur. Okuldaki deneyimlerle ilgili öne çıkan durum, genel Trans-Saygı ve özel kabul deneyimlerini yansıtan istihdam durumuyla ilgili sonuçlarda da görülmektedir. Kolombiya’daki katılımcıların yüzde yetmiş üçü ve Filipinler’deki ve Venezuela’daki katılımcıların yüzde 63’ü kimliği ile ilgili özel becerilere dayanarak istihdam edildiğini ifade etmiş, bunu yüzde 43 ile Tayland, yüzde 36 ile Hindistan (Batı Bengal), yüzde 20 ile Tonga, yüzde 9 ile Türkiye ve yüzde 7 ile Sırbistan izlemiştir. > Tablo 10

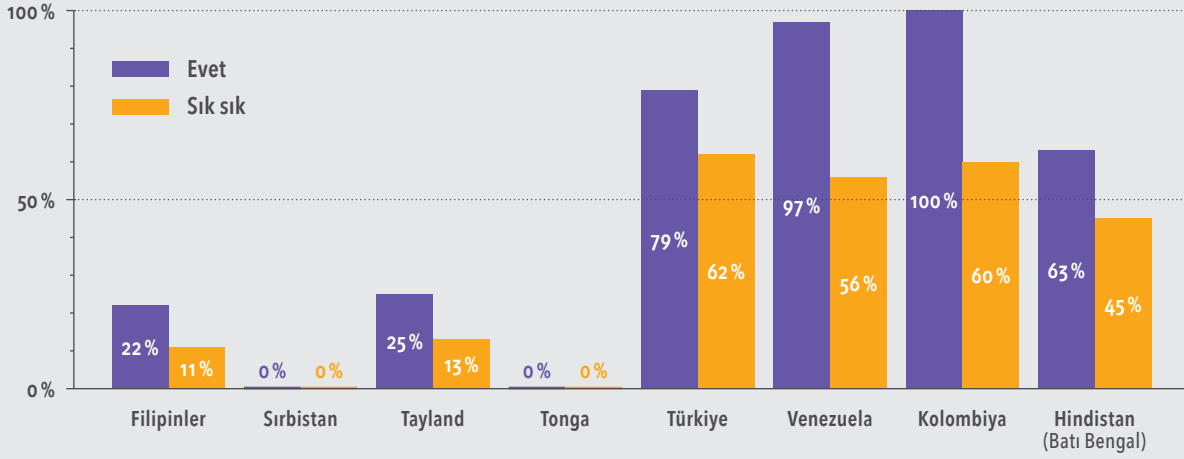
Table 9 | Toplumda Ayrımcılık

	Filipinler	Sırbistan	Tayland	Tonga	Türkiye	Venezuela	Kolombiya	Hindistan (Batı Bengal)
Ayrımcılık (her zaman/sık sık/bazen)	80 %	89 %	54 %	22 %	88 %	100 %	100 %	82 %
Ayrımcılık (her zaman)	19 %	15 %	13 %	2 %	66 %	35 %	39 %	32 %
Zorbalık/saldırı	28 %	36 %	5 %	16 %	73 %	84 %	88 %	40 %

Şekil 5 | Polis tacizi deneyimleri

Tablo 10 Trans-Saygı Deneyimleri	Filipinler	Sırbistan	Tayland	Tonga	Türkiye	Venezuela	Kolombiya	Hindistan (Batı Bengal)
Toplum (her zaman/sık sık/bazen)	81%	19%	67%	98%	40%	74%	65%	27%
Toplum (her zaman)	33%	0%	26%	76%	2%	0%	0%	1%
Okul (sık sık)	38%	0%	28%	0%	16%	0%	0%	10%
Beceriler nedeniyle istihdam (sık sık/bir-iki)	63%	7%	43%	20%	8%	63%	73%	36%

Şekil 6 | Seks işçilerinin deneyimleri

1.4 Sonuç

Bölümün başında da belirtildiği üzere, trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin sosyal durumunu değiştirmeye yönelik somut adımların atılmasında önemli bir engel veri eksikliğidir. Bu TvT araştırması, küçük bir grup ülke için bu sorunu ele almaya çalışmaktadır. Sonuçlar, trans aktivistlerin deneyimlerini trans seks işçilerine karşı polis şiddeti dâhil olmak üzere birçok sorun ile ilgili deneysel verilerle doğrulamıştır. Aynı zamanda, trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip çocuklar ve gençler dâhil olmak üzere ayrımcılığın ve Transfobinin kör noktalarını ortaya çıkarmıştır.

Genellikle, yeni yasal cinsiyet tanıma kanunlarının yürürlüğe konması ve uygulamalarının geliştirilmesi, trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin insan hakları durumunun iyileştirilmesinde önemli bir ilk adım olarak görülmektedir. Ancak, karşılaştırmalı bulgular, bir dizi özel sosyal alanı hedefleyen karmaşık ve çeşitli müdahaleleri

içeren kapsamlı bir yaklaşıma büyük bir ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir. Burada yerel politik ve sosyal durumlara özel yönler dikkate alınmak zorundadır. Örneğin, olumlu saygı ve kabul deneyimlerinin bildirildiği durumlarda dahi, kişinin kimliğini ifade etmesinin ergenlik döneminde ve okul bağlamında özellikle sorunlu olduğu görülmektedir.

Tonga Leiti Derneği (TLA), okul bırakan bireylerle ilgili bir hayli deneyim kazanmıştır ve bu kişilere daha iyi bir eğitim ve emek piyasası için iş eğitimi almaları için burs programları sunmaktadır. Filipinler'de, 2013'te cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği konularında ilköğretim ve ortaöğretim okullarında zorbalığa karşı bir kanun yürürlüğe konmuştur ve aktivistler şu anda bu kanunun uygulanmasını ısrarla talep etmektedirler. Ülkelere ayrılan bölümlerde daha ayrıntılı bir şekilde açıklanan bu gibi müdahaleler, STK'ların ve kurumların trans ve toplumsal cinsiyet farklılığına sahip bireylerin okullarda ve emek piyasasında karşılaştığı zor durumlara nasıl müdahale edebilecekleri konusunda bir ilham kaynağı olabilir.

I 'Transfobi öldürür', Transfobik nefret cinayetlerine karşı eylemden, Kasım 2010 Ankara

Kolombiya, Venezuela ve Türkiye gibi ülkelerde, özellikle seks işçileri devlet görevlileri tarafından yüksek seviyelerde şiddet ve ayrımcılık bildirmektedir; bu da keyfi polis şiddeti gibi sorunları ve bu ülkelerdeki cezai adalet sisteminin durumunu ele alma ihtiyacını vurgulamaktadır.

Türkiye bölümünün yazarı, 2015 Temmuz ayında vahşi bir saldırıya uğramış, soyulmuş, ölümlü tehdit edilmiş ve sonrasında polisin kötü muamelesine uğramıştır. Bu olayın sonucunda birçok hareket tarafından başlatılan uluslararası bir kampanya Türkiye'deki duruma ilişkin farkındalık yaratmaya başlamıştır. Beş büyük ağ (ILGYO, ILGA-Avrupa, ICRSE, SWAN ve TGEU), Türk yetkililerden acilen harekete geçmelerini ve artan LGBTİ karşıtlığı ve seks işçisi düşmanlığına karşı politik liderlik göstermelerini talep eden ortak bir mektup yazmıştır.

Aktivistlerin uzun süredir savaştığı ayrımcı koşullar hakkında kanıta dayalı veriler sağlayan ve ek sorun alanlarını ortaya çıkaran bu rapor, daha fazla çalışma yapılmasına duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. Bu ihtiyaç, bu çalışmadaki bazı yanlışlıklardan da görülmektedir. Daha önce de açıklandığı üzere, bu çalışmada Sırbistan dışında trans erkeklerin deneyimleri yeteri kadar temsil edilememiştir. Aynı zamanda, Sırbistan'daki seks işçilerinin deneyimleri, gerektiği kadar belirgin bir şekilde görünmemektedir. Buna ek olarak, birçok ülkede belirli bölgelere ve aktivist kuruluşlarla bağlantılı daha geniş sosyal ağlara odaklanılmıştır.

En başından beri TGEU, TvT araştırmasını başka ülkelerde uygulamak üzere ortak kuruluşlarla işbirliğini sürdürmeyi ve genişletmeyi amaçlamıştır. TGEU 2014'te TvT araştırmasını diğer Asya ve Pasifik ülkelerine genişletme konusunda Asya-Pasifik Transgender Ağı (APT) ile görüşmelere başlamıştır. 2015'te bir işbirliği kurmaya karar verilmiş ve bu karar resmileştirilmiştir. Sonuç olarak, APTN, 2016'da - TGEU ile işbirliği halinde - TvT araştırmasını dört Asya ülkesinde daha uygulayacaktır.

I Tongalı Leitiler, geçit töreni, Miss Galaxy Haftası, Nuku'alofa (Tonga), Aralık 2014

II. Türkiye'de Yaşayan Trans Bireylerin Toplumsal Deneyimleri

Kemal Ördek

II.1 Giriş

Türkiye'de merkezi Ankara'da bulunan Pembe Hayat adlı trans hakları örgütü, Transgender Europe'un Küresel Transfobiye Karşı Trans-Saygı (TvT) projesi kapsamında Trans ve Toplumsal Cinsiyet Farklılığına Sahip Bireylerin Toplumsal Deneyimleri adını taşıyan bir çalışma yürüttü. Araştırma 2012 yılında trans bireyler tarafından trans bireylerle Türkiye'nin dört şehrinde (İstanbul, Ankara, İzmir ve Eskişehir) yapılan görüşmelerle gerçekleştirildi. Altı trans aktivist ve trans grupların yerelde bulunan üyeleri, nasıl görüşme yapacaklarına dair bir eğitim aldıktan sonra toplamda 109 trans bireyle görüştü.

Bu bölüm, Ankara'da bulunan ve seks işçilerinin haklarını savunmak üzere kurulmuş Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği (Kırmızı Şemsiye) tarafından hazırlanmıştır. Kırmızı Şemsiye, TvT anketi üzerine yapılan analizle diğer destekleyici kaynakları ve Türkiye'de trans hakları alanında faaliyet yürütmüş diğer STK'lar tarafından hazırlanan raporları bir araya getirmiştir. Aşağıda yer alan bölümde ilk olarak genel hatlarıyla Türkiye'deki trans toplulukları ile trans aktivizmi, devamında ise destekleyici belgeler bağlamında anket bulguları yer almaktadır.

Türkiye'deki Canlı Topluluğun ve Trans Aktivizminin Kısa Tarihi

Türkiye'de trans bireyler, uzunca bir süredir ve çeşitli vesilelerle görünür

olmuştur. Translar, en ötekileştirilmiş ve en büyük tehdit altındaki toplumsal gruplardan birini oluşturmalarına karşın, her zaman bir şekilde hayatta kalmanın ve insan hakları ihlalleri karşısında harekete geçmenin bir yolunu bulmuşlardır. Türkiye'de trans bireyler, özellikle de trans kadınlar, 'olumsuz rol modeller' - uyuşturucu kullanan, seks işçiliği yapan, hırsızlık yapan, ahlaksız ve günahkar sapkınlar vb - olarak gösterilmiştir. Trans bireylere ilişkin [toplumda var olan] genel algı da trans bireylerin bir bütün olarak toplumdan dışlanmasını ve ötekileştirilmesini keskinleştirmiştir. Bununla birlikte trans bireyler, ya suçlular ya da toplumun tüm kesimleri tarafından takdir edilen ünlü şahsiyetler olarak her zaman toplumsal bilinçte var olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerini oluşturan on dokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda trans bireyler belli meslek gruplarında -gerek eğlence sektörü, gerek seks işçiliği ve gerekse ünlü devlet görevlilerinin yardımcılığı sıfatıyla- 'efemine erkekler' olarak görünür olmuştur. Bu 'efemine erkekler'in kendilerine ait bir meslek örgütleri dahi bulunmamaktadır; bu örgüt vasıtasıyla içinde buldukları sektörler, özellikle de seks işçiliğine ilişkin düzenlemeleri hayata geçirmiştir. Bu durum, trans bireylerin ne kadar görünür olduklarını kanıtlar niteliktedir. Trans görünürlüğü, bu 'efemine erkekler'in yalnızca belirli iş kollarında çalışabileceklerine dair baskın inanış sebebiyle, ancak birkaç iş kolu ile sınırlı kalmıştır. Başka bir deyişle, ayrımcılık son derece belirgindir.

1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından, cinsellik ve cinsiyet kimlikleri bir anlamda tedavülde kalmış ve bir tabuya dönüşmüş, fakat 1960'lı ve 1970'li yıllarda trans bireyler başta İstanbul, Ankara ve İzmir olmak üzere Türkiye'nin büyük şehirlerinde kamusal

I Trans Seks İşçileri Konsultasyon Toplantısından Katılımcılar, 18 Aralık 2014, Ankara

hayatta yeniden görünür hale gelmişlerdir. Trans bireyler, özellikle de trans kadınlar, seks işçisi, şarkıcı, dansçı ya da ünlü bir şahsiyet olarak kamusal hayatta var olmuştur. Trans kadınlar bir yandan ciddi insan hakları ihlalleri ile yüz yüze kalmış, seks işçileri olarak toplumdan dışlanmış fakat öte yandan Bülent Ersoy, Zeki Müren ve Seyfi Dursunoğlu gibi isimler, cinsiyet kimliklerine dair kamuoyunda süren ateşli tartışmalara karşın geniş kitlelerce takdir edilmiştir. 1970'li yıllarda bir dizi trans kadın, şarkıcı ve film sanatçısı olarak sahneye çıkmıştır. Bu türden bir kabul ya da hoşgörü, Türk toplumdaki bir tür ikiyüzlülüğü de ortaya koymaktadır: az sayıda ünlü trans birey kamuoyunun desteğini kazanmış, servetler edinmiş, trans kadınların büyük bir çoğunluğu ise seks işçiliği yapmak zorunda kalıp hem devletin hem de toplumun umursamazlığı ve baskısıyla karşı karşıya kalmıştır.¹⁴

1980 yılındaki Askeri Darbe ile birlikte, öncesinde görünür olan ünlü trans bireyler, kamusal hayattan dışlanmıştır. Söz gelimi Bülent Ersoy, askeri yönetimin baskısıyla karşılaşmış, sahneye çıkması yasaklanmış ve cinsiyet kimliği sebebiyle ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Zeki Müren gibi diğer ünlü şahsiyetler cinsiyet kimliklerini açıklamaktan imtina ederek askeri yönetimin kendilerinden beklediği şekilde davranmış, bu sayede zengin ve popüler bir hayat sürmüşlerdir. Çok sayıda trans ise sahne şovlarını ve albüm çalışmalarını noktalandırarak, bir sessizliğe mahkum edilmişlerdir.¹⁵

Askeri yönetim trans bireyler arasında bir korku ortamı oluşturmuştur. Trans kadınlar ve 'efemine erkekler', devlet baskısını sonuna kadar yaşamıştır. Seks işçiliği yapan trans kadınlar polis veya

jandarma karakollarında işkencelere maruz kalmıştır. Bu dönem, trans ve gey seks işçilerinin İstanbul'dan trenlere bindirilerek Anadolu'nun kırsal bölgelerine sürüldüğü zamanlardır. Şehrin '*istenmeyenlerden temizlenmesi*' dönemin başlıca politikasıdır.¹⁶

1980'li yılların sonlarında İstanbul'daki trans kadın seks işçileri süregelen devlet şiddetine karşı ses çıkarmaya başlamıştır. 1987 yılında birkaç trans birey, polis şiddetini protesto etmek amacıyla Taksim Meydanı'nda bir araya gelmiş ve açlık grevine başlamıştır. Trans kadın seks işçileri, bu dönemde maruz kaldıkları insan hakları ihlallerini protesto eden gösterilerde giderek daha görünür hale gelmiştir.¹⁷

Buna ek olarak 1980'li yılların sonunda, Türkiye yasalarında önemli bir reform hayata geçirilmiştir. Dönemin merkez sağ görüşlü Başbakanı Turgut Özal'ın desteğiyle, Bülent Ersoy'a kimliğini değiştirme hakkı tanınmıştır. Ersoy, Türkiye'den kaçtıktan sonra yurtdışında cinsiyet değiştirme ameliyatı geçirmiştir ve Medeni Kanun'un 1988 yılında trans bireylere ilk kez cinsiyetlerini ve isimlerini değiştirme hakkı tanıyacak şekilde değiştirilmesinin ardından Türkiye'ye dönmüş ve kariyerine bir trans kadın olarak devam etmiştir.¹⁸

Trans kadın seks işçileri 1990'lı yıllarda da ciddi bir şiddet ve dışlama ile karşılaşmıştır. Bu dönemde karakollar, trans bireyler için birer işkence merkezi olmuştur. '*Hortum Süleyman*' olarak da bilinen Beyoğlu Karakol Komiseri Süleyman Ulusoy, işkence yöntemleriyle ün salmıştı. Beyoğlu Karakolu'nda transları hortumla dövdüğünden kendisine Hortum Süleyman lakabı takılmıştı. Süleyman Soylu 1996 yılında,

Beyoğlu'nda trans kadın seks işçilerinin yaşadığı Ülker Sokak'ın 'temizlenmesinde' de aktif rol almıştı. ¹⁹ Bu olay sırasında trans kadın seks işçileri polis ve mahallelinin sistematik 'cadı avı' ile yüz yüze kalırken, bazı translar linç edilmekten son anda kurtulmuştu. Trans kadınlar 1990'ların başlarından itibaren Lambdaistanbul (İstanbul) ve Kaos GL (Ankara) gibi sivil toplum kuruluşlarında aktif olarak yer almaya ve maruz kaldıkları süregelen topyekûn şiddete karşı mücadele etmeye başlamışlardı. 2006 yılında, 1996'da Beyoğlu'nda yaşanan türden bir 'temizlik operasyonu' da, devlet destekli çeteler ve polis vasıtasıyla bu kez trans kadın seks işçilerinin yaşadığı ve çalıştığı Ankara'nın Eryaman semtinde gerçekleştirildi. Çok sayıda trans bu saldırı sonucunda yaralanmış, linç edilmeye çalışılmış, evleri yağmalanmış, arabaları hasara uğratılmış ve yakılmıştı. ²⁰

Ankara'daki trans kadınlar bu saldırılara karşı 2006 yılında transların öncülük ettiği ilk sivil toplum kuruluşu olan Pembe Hayat'ı ²¹ kurdular. Pembe Hayat'ın ilk kampanyası, Eryaman'da trans kadın seks işçilerine yönelik sistematik saldırılara karşı örgütlendi. İstanbul'daki bir dizi trans kadınsa, devam eden insan hakları ihlallerine karşı örgütlenmeye ve diğer transları mobilize etmeye başladı. Bunlara ek olarak İstanbul LGTT ²², 2010 yılında trans bireylerin öncülüğünde daha aktif çalışmalar yürütmeye başladı.

2000'li yılların ortalarına değin Türkiye'deki trans hakları aktivizmi esas olarak trans kadınların hakları üzerine yoğunlaşmışsa da, 2000'lerin ikinci yarısında bu yönelimde de değişiklikler meydana geldi. Bir dizi trans erkek, kendi meselelerini ve ihtiyaçlarını konuşmak üzere evlerde veya LGTT platformlarında bir araya gelmeye başladı. Bu trans erkekler Voltrans Trans Erkekler İnişiyatifi'ni ²³ kurdu ve trans erkeklerin haklarını aktif bir şekilde savunan bir örgüte dönüştü.

2013 yılında iki farklı faaliyet alanına sahip iki STK daha kuruldu. Kırmızı Şemsiye ²⁴ tüm cinsiyetlerden seks işçilerinin taleplerini dile getirmek ve harekette seks işçilerinin hakları perspektifini görünür kılmak üzere kuruldu. T-Der Trans Dayanışma Merkezi, ²⁵ ise translara özel bir sağlık hizmetine erişme hakkı ile ülkedeki tüm trans bireylerin cinsiyet kimliklerinin yasal düzeyde tanınması hakkı için mücadele etmek üzere kuruldu.

Türkiye'de Trans Bireylerin İnsan Haklarına Genel Bakış

Trans bireyler Türkiye'de en korunmasız ve en ötekileştirilmiş gruplar arasındadır. Bu durumun birçok sebebinden bahsetmek mümkündür: yaygın transfobi, yetkililerin yasal ve fiili bir koruma sağlamaması, seks işçiliğinin kriminalize edilmesi ve 'orospufobi'.

Trans bireyler çoğu zaman okulu bırakmak zorunda kaldıklarından maaşlı bir işe gerekli yetilere sahip olamıyor. Ama bununla birlikte üniversite mezunu olup gerekli becerilere sahip olan, buna karşın ayrımcılığa maruz kalan trans bireyler de var. Trans bireylerin iş başvuruları reddediliyor ya da trans oldukları öğrenildiğinde işlerine son veriliyor. Eğitim ve iş piyasasındaki yaygın ayrımcılık çok sayıda trans kadını seks endüstrisine itiyor.

Türkiye'de seks işçiliği yapmak kanunlara aykırı değil. Bununla birlikte bir seks işçisinin genelev (bu konuda aşağıda daha detaylı bilgi vereceğim) dışında herhangi bir yerde seks işçiliği yapmaya dönük her türlü girişimi yasa dışı. Bu çelişki, seks işçiliğine dair mevcut yasaların muğlaklığından ileri geliyor. Seks işçileri düzenli olarak polisin tacizlerine, keyfi idari para cezalarına, ev mühürlemelerine, polis tarafından toplanan haraçlara ve kötü muamelelere, müşterilerin ve örgütlü grupların/çetelerin işkence ve şiddetine maruz kalıyor. Seks işçilerinin adaletle erişimi neredeyse yok ve seks işçilerine karşı işlenen suçlarda cezasızlık çok yaygın. Bu durum da trans kadın seks işçileri açısından, insan hakları silsilesinden oluşan bir kısır döngüye sebep oluyor. ²⁶

Transfobi, trans kadınlar için damgalanma ve ötekileştirilmeyi de beraberinde getiriyor. Hemen hemen tüm alanlardaki ayrımcılık, bu toplumsal dinamiklerin dolaysız bir sonucu ve trans kadınlara yönelik nefretle de doğrudan bağlantılı. Çok sayıda trans kadın hakaretlere, tehditlere ve fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalıyor. Çok sayıda trans kadın seks işçiliği yaptığından aynı zamanda 'orospufobik' şiddetle karşı karşıya kalma riski de taşıyor.

Gerçekten de Türkiye'de trans kadınların muzdarip olduğu ayrımcılık ya da şiddetin çoğu biçimi, seks işçiliği yapıyor olmalarından kaynaklanıyor. Türkiye'de seks işçiliği, seks işçilerinin haklarını koruyacak şekilde değil, seks işçilerini denetlemek ve seks işçiliğini ortadan kaldırmak üzere yapılandırılmış durumda. Seks işçiliğine dair yasalar ve

izlenen politikalar, seks işçilerine yönelik baskıyı doğuruyor. Kurumsal şiddet, Türkiye'nin her şehrinde mevcut. Trans kadın seks işçileri, 'genel ahlaki' ve 'genel sağlığı gözetme' amacı taşıdığı üzerinden meşrulaştırılan idari para cezalarına maruz bırakılıyor. Trans kadın seks işçilerinin evleri, polis tarafından düzenli olarak taciz ediliyor ve en az bir ay boyunca mühürleniyor. Trans kadın seks işçilerinin barınma ve hareket özgürlüğü haklarını kullanmaları engelleniyor ve bu kişiler, yüz yüze kaldıkları sistematik ekonomik şiddetin bir sonucu olarak yoksulluğa itiliyor.

Seks işçiliğine dair mevcut yasaların trans kadın seks işçileri üzerinde çok şiddetli bir etkisi var. Güvenli ve korunaklı çalışma alanları yetkililerce kapatılırken, trans kadınlar çalışmak için sokağa mecbur bırakılıyor. Trans kadın seks işçileri sokaklarda müşterilerin, örgütlü grupların/çetelerin, polisin ve diğer insanların saldırılarına maruz kaldıklarından, sokaklarda seks işçiliği yapmak oldukça riskli. Trans kadın seks işçileri çoğu zaman polisin tacizinden sakınmak için şehrin kenar mahallelerinde çalışıyor ki bu şiddet sarmalarını daha da artırıyor.

Türkiye, TGEU'nun Trans Cinayetlerini İzleme (TMM) projesine göre, dünya çapında trans bireylere yönelik kayıtlara geçen cinayet vakalarının sayısında dünyanın ilk on ülkesi arasında. ²⁷ Öldürülen trans kadınlarının büyük bir çoğunluğu, seks işçiliği yapıyordu. Seks işçiliğini kriminalize eden yasalar ve politikalar, istihdamda ve eğitimde trans bireylerin karşı karşıya kaldığı yaygın ayrımcılık, cezasızlık, adalete erişimin ve trans bireylere dönük yasal - sistematik korumanın yokluğu gibi faktörler

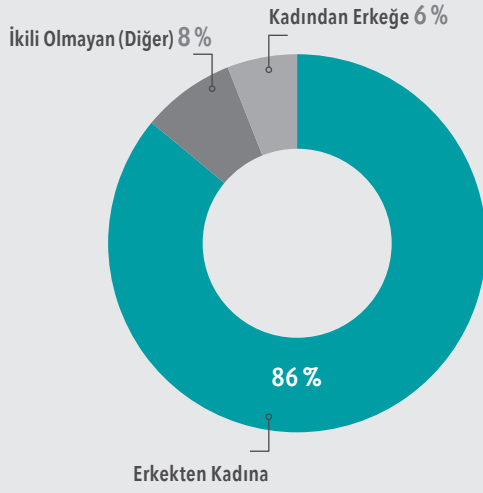
şiddetin ve cinayetlerin daha da artmasına yol açıyor.

Türkiye'deki trans kadınlar, resmi evraklarında cinsiyetlerini ve isimlerini değiştirme hakkına sahip. Başka bir ifadeyle Türkiye'de toplumsal cinsiyet yasal olarak tanınıyor. ²⁸ Bununla birlikte, bu meselenin başka boyutları da var. İlk olarak bir transın cinsiyetinin tanınması için, bir heyet raporu alması, evliyse boşanması, 18 yaşından büyük ve kısır olması gerekiyor. İkinci olarak, süreç hem çok uzun, hem de masraflı. Çoğunlukla sağlık çalışanlarının ve hakimlerin yaklaşımlarına ve deneyimlerine bağlı olarak bir transın cinsiyetinin yasal olarak tanınması iki yılı buluyor. Pek çok trans kadın düzenli bir işe ve yeterli finansal desteğe sahip değil ve bu durum zorlukları daha da artırıyor.

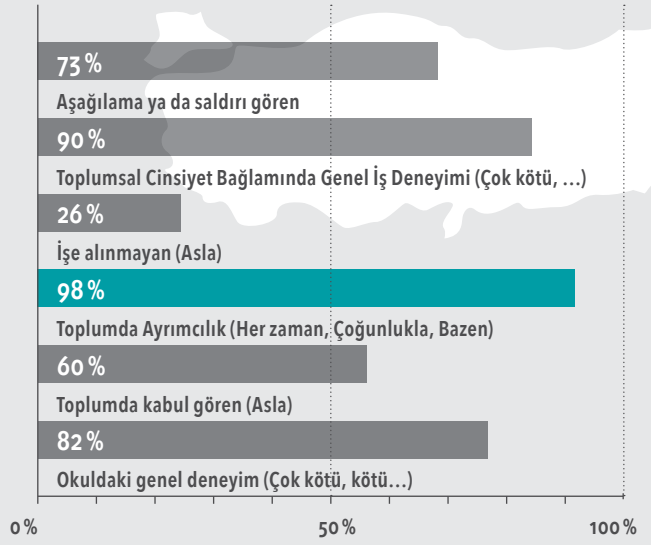
Buna ek olarak büyük şehirlerde yaşamayan çok sayıda trans kadın, nitelikli sağlık hizmetlerinin ve deneyimli sağlık çalışanlarının yokluğu sebebiyle translara özel bir sağlık hizmetinden mahrum. Pek çok trans birey, cinsiyet değiştirme ameliyatları için büyük şehirlere geliyor. Büyük şehirlerde dahi deneyimli sağlık çalışanları ve ameliyat için gerekli donanım yalnızca az sayıda üniversite hastanesinde ve özel hastanede bulunuyor. Hormon tedavisi ve psikiyatrik hizmetler de Türkiye'nin pek çok şehrinde sağlanmıyor. Bu durum, pek çok şehirde trans kadınların yasal cinsiyet tanıma sürecini başlatmasını ve sonlandırmasını imkansız hale getiriyor. > **Şekil 1**

Cinsiyetin tanınması ve sağlık hizmetlerine erişimin önündeki engellerden biri, yargının ve sağlık çalışanlarının ve trans bireylerin meselelerine ve maruz kaldığı ayrımcılığa olan duyarsızlıkları.

Şekil 2 | Anket katılımcılarının trans kimlikleri

Şekil 3 | Eğitim ve istihdam bağlamında trans bireylerin ayrımcılık deneyimleri

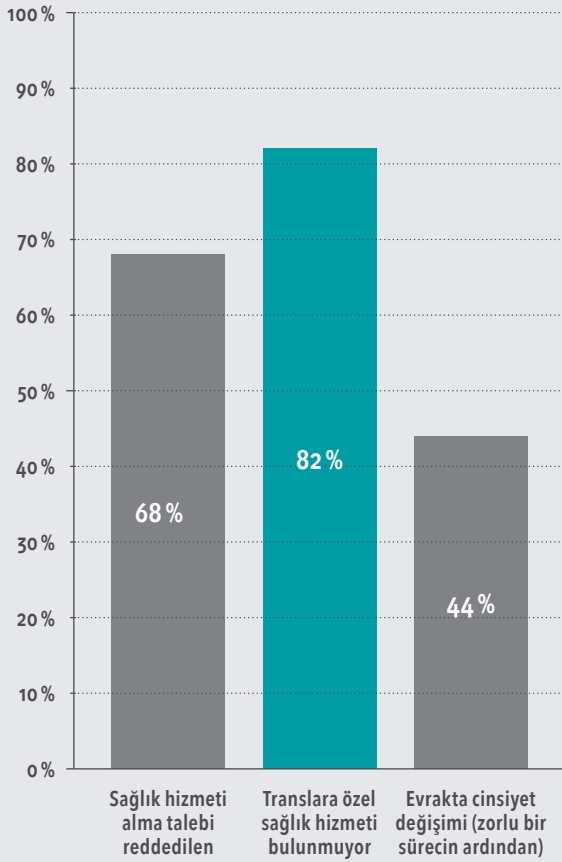
II.2. Analiz

TvT anketine katılan 109 kişinin %86'sı kendini Erkekten Kadına Trans olarak tanımlarken, %6'sı Kadıncıdan Erkeğe Trans, %8'i ise ikili olmayan cevabını vermiştir. Yüzde yetmiş beşi seks işçiliği yapan katılımcılar bu sorulara büyük bir ihtimalle seks işçisi olarak sahip oldukları deneyim çerçevesinde cevap vermiştir. > Şekil 2

Kırmızı Şemsiye tarafından yürütülen araştırma yalnızca trans kadın seks işçilerine odaklanmıştır. TvT anketiyle Kırmızı Şemsiye tarafından yürütülen araştırma arasındaki farklılıklar değerlendirilirken bu husus dikkate alınmalıdır.

II.2.1. Toplumsal Bağlamda Ayrımcılık ve Şiddet: Aile, okul ve iş

Trans bireyler, hayatlarının çok erken bir aşamasından itibaren damgalanmaya ve karşı karşıya kalır. Toplumun normlarına uymayan bir cinsiyet kimliğine ya da cinsiyet ifadesine sahip olmak, damgalanmayı ve toplumdaki dışlanmayı beraberinde getirir. TvT anketinde yer alan toplumdaki ayrımcılık sorusuna yanıt veren 109 katılımcıdan 108'inin %66'sı, her zaman toplumda ayrımcılıkla karşılaştıklarını söylerken, katılımcıların yalnızca %2'lik bir bölümü, o ana kadar hiç ayrımcılığa uğramadıklarını belirtmişlerdir. Pek çok trans birey, ailelerinden, arkadaşlarından, öğretmenlerinden ve diğer insanlardan baskı görüyor. Pek çok zaman başka şiddet biçimlerine maruz kalıyorlar. Okuldaki trans bireyler diğer öğrencilerin, öğretmenlerinin ve idarenin aşışılamalarına, ayrımcı davranışlarına ve hatta şiddetine maruz kalıyor. TvT anketine göre, okuldaki deneyimle ilgili soruya yanıt veren 49 katılımcının %63'ü, genel olarak değerlendirildiğinde okulla ilgili deneyimlerinin çok kötü ya da kötü olduğunu belirtiyor. Trans bir çocuk ya da genç olmak, sonu gelmeyen bir tanınma mücadelesine hapsolme anlamı taşıyor. > Şekil 3

Şekil 1 | Resmi belgelerde trans bireylerin sağlık hizmetine erişim ve cinsiyet değiştirme deneyimleri

I Ankara'da Yaşayan Transgender Seks İşçileri, 14 Mart 2015 tarihinde Ankara'da Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği tarafından organize edilen Seks İşçilerinin İnsan Hakları başlıklı toplantıda konuşuyor

Trans kadınlar ve trans erkekler farklı ayrımcılık ve şiddet türleriyle karşı karşıya kalıyor. Baskın atarکیل sistemin de etkisiyle, kadınsılık toplumda bir tür ikincillik olarak algılanıyor. Bunun sonucunda kadın kıyafetleri giymek veya kendilerini kadınsı bir biçimde ifade etmek istemeyen trans çocuk ya da gençler kolayca transfobinin hedefi haline gelebiliyor. Durum trans erkekler açısından çoğu zaman farklılık gösteriyor, fakat trans erkekler de çok ciddi insan hakları ihlalleri ile yüz yüze kalıyor. Birişiler 'makülen hanımlar' olarak algılanıyor ve maskülenlik Türkiye toplumunda her zaman takdir ediliyor. Ne var ki bu ayrımcılıktan ancak kadın olarak yaşamaya devam ettikleri müddetçe faydalanabiliyorlar. Trans erkek olarak ortaya çıkmaları halinde onları bekleyen kimliklerinin tanınmaması, damgalama ve ayrımcılık. Bu ayrımcılık çoğu zaman, tecavüz, zorla evlendirme, amansız bir şiddet ya da cinayet şeklinde ortaya çıkıyor.

Pek çok sayıda trans, kimliklerinin reddedilmesi ve maruz kaldıkları şiddet sebebiyle ailelerini ve memleketlerini terk ediyor. Çoğu durumda da komşuların ya da akrabaların tehditlerinden kurtulmanın yolunu kaçmakta buluyorlar. Trans olmak 'ailenin şerefini lekeleyebilir', bu yüzden de çok sayıda trans kadın ailelerinden ölüm tehditleri alıyor.

Trans kadınlar seks işçiliği dışında kalan istihdam kollarına erişim hakkını kullanma konusunda da ayrımcılıkla karşı karşıya kalıyor. TvT anketinde yer alan ve bu soruya yanıt veren 101 katılımcının %34'ü, kendilerine iş verilmemesinin sebebinin çoğunlukla trans olmaları olduğunu belirtiyor. Buna ilaveten, soruya yanıt veren 50 kişinin %90'ı ise, cinsiyet kimlikleri ya da cinsiyet ifade biçimleri bağlamında işteki genel deneyimlerini olumsuz olarak nitelendiriyor.

II.2.2. Türkiye'de trans bireylere yönelik şiddet: Sistemik nefretin ortasında yaşamak

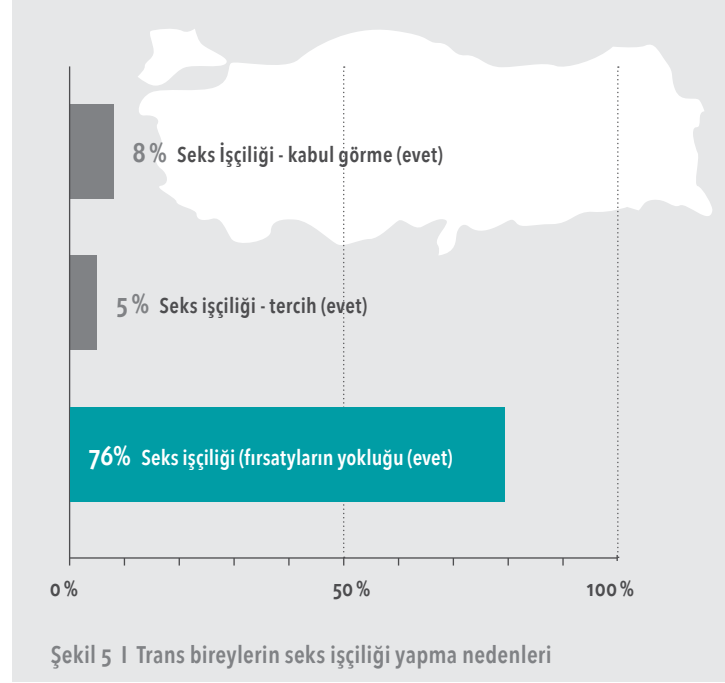
Trans bireyler ailelerinden, partnerlerinden, müşterilerinden, örgütlü gruplardan, polisten ve diğer insanlardan gelen şiddete maruz kalıyor. Özellikle de transfobi ve 'orospufobi'nin kıskaçındaki, koruma mekanizmalarından mahrum olan trans kadınlar güvensiz bir ortamda yaşama tehlikesiyle karşı karşıya kalıyor.

Kendilerini trans kadın olarak tanımlayan anket katılımcılarının %87'si seks işçiliği yapmaktadır. Ne var ki Türkiye'de seks işçiliği ile uğraşan trans kadınların oranı, muhtemelen bundan daha yüksektir. Türkiye'de seks endüstrisi ekonomik sömürü, fiziksel ve cinsel şiddetle yasadışı ağlar etrafında şekillenmiş bir yer altı faaliyeti olmayı sürdürüyor, bunun başlıca sebebi ise seks işçiliğinin seks işçilerinin insan ve işçi haklarını korumak üzere düzenlenmemiş olması. Kayıt dışı çalışan seks işçileri polis tacizi, idari cezalar, ev saldırıları ve evlerinin mühürlenmesi gibi durumlarla karşılaşılıyor. Türkiye'de seks işçiliğini düzenleyen yönetmeliğe göre,²⁹ seks işçileri ancak kayıtlı genelevlerde ve yalnızca pembe kimliğe sahip olmaları şartıyla çalışabiliyor.³⁰ Seks işçisi olarak çalışan trans kadınların çoğu cinsiyet değiştirme ameliyatı geçirmeden, görece güvenli çalışma mekanları olan genelevlerde çalışma hakkına sahip olamıyor. Kısaca ifade etmek gerekirse, Türkiye'de seks işçiliğine dair mevzuat, trans kadın seks işçilerine kayıtlı genelevlerde çalışma imkanı vermeyerek, evlerini mühürlüyor ve keyfi bir biçimde cezalar yazarak trans kadın seks işçilerini güvenli çalışma ortamlarından uzaklaştırıyor. Bunun sonucunda da, trans kadın seks işçileri yüksek düzeyde şiddete maruz kalıyor.

Bir röportajımda şöyle demiştim: 'Türkiye'deki trans kadınların devasa bir çoğunluğu, eğitim ve istihdamda mevcut olan ayrımcılık, arkadaşlarından ve ailelerinden gördükleri şiddet sebebiyle seks işçiliği

yaptığından ve seks işçiliği seks işçilerinin haklarını koruyacak şekilde formel bir biçimde düzenlenmediğinden ve daha ziyade seks işçilerinin kovuşturulmasına hizmet ettiğinden trans kadınlar daimi olarak kolluk kuvvetlerinin, çetelerin ve müşterilerinin hedefinde yer alıyor. Fiziksel saldırı ve cinayetlerin büyük bir çoğunluğu trans seks işçilerini hedef alıyor zira bu kişiler toplumun çevresinde yer alan güvensiz ortamlarda [yaşamaya ve çalışmaya] mecbur bırakılıyor ve buralarda polis ve/veya yargı görevlileri, gerçekleştirdikleri eylemler vesilesiyle trans bireylere yönelen şiddeti meşrulaştırıyor.³¹

TMM raporuna göre 1 Ocak 2008 ve 31 Aralık 2014 tarihleri arasında Türkiye'de 37 trans birey öldürüldü. Bu sayı aynı zamanda, Avrupa'daki cinayetlerin tamamının %39'unu oluşturuyor.³² Bu korkutucu sayı ülkede trans bireylerin nasıl düzenli ve sıradan bir biçimde cinayete kurban gittiğini ortaya koyuyor. Aralarında cinayet vakalarının da bulunduğu şiddet eylemlerinin bir kısmı, transfobik ya da 'orospufobik' saiklerle gerçekleştirilmiş eylemler. Çoğu durumda failler, kurbanlarının trans olduğunu öğrenmelerinin ardından bu kişileri öldürdüklerini, ailelerinin şereflerini korumak istediklerini ve trans bir kişi gördükleri için paniğe kapıldıklarını itiraf ediyor. Olayların pek çoğunda akıl almaz boyutta bir şiddet mevcut: kurbanlar onlarca kez bıçaklanıyor, kafaları kesiliyor, silikon implantları ve cinsel organları kesiliyor. Türkiye'de 'travestiler' olarak bilinen trans kadınların otomatik olarak seks işçisi olduklarının düşünüldüğünü ve bu trans kadınların neredeyse tamamının seks işçisi olduğunu düşünürsek, bu saldırıların aynı zamanda 'orospufobik' olduğunu da ileri sürebiliriz.

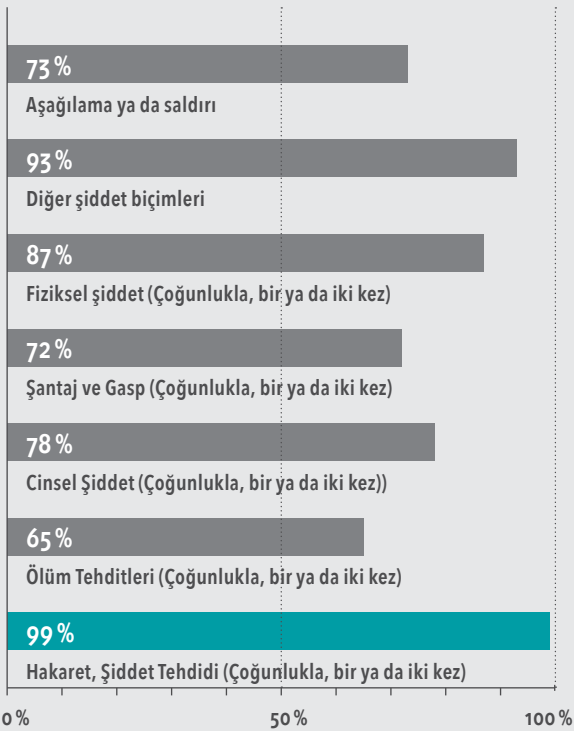
Şekil 5 I Trans bireylerin seks işçiliği yapma nedenleri

Bursa'da yaşayan bir trans olan Eda Yıldırım, 2009 yılında müşterilerinden biri tarafından öldürüldü ve kafası kesildi. Silikon göğüs implantları söküldü.³³ Bir başka olayda ise bir trans kadın seks işçisi 2011 yılında Gaziantep'te bir hastanede yatarken kardeşi tarafından vurularak öldürüldü.³⁴ Abisi polise, 'erkek kardeşi' 'travestilik' yaptığı için onu öldürdüğünü ve kaybolan şerefini kurtarmak istediğini söylemişti. Bu ve bunun gibi, Türkiye'nin çok sayıda bölgesinde karşılaşılan pek çok olay trans kadınları, cinsiyet kimlikleri/cinsiyet ifadeleri ya da yaptıkları iş sebebiyle saldırı ya da cinayete maruz kalma korkusuyla baş başa bırakıyor.

Trans bireyler aynı zamanda çok ciddi sözlü ve fiziksel saldırılara ve linç girişimlerine de maruz kalıyor. Bu olayların ardındaki neden, hiç kuşku yok ki transfobi ve 'orospufobi'. Kaos GL'nin 2013 yılında yayınladığı Homofobik ve Transfobik Nefret Suçları Raporu'na,³⁵ göre trans bireyler, kendilerini lezbiyen ya da gey olarak tanımlayan kişilere nazaran çok daha yüksek düzeyde bir şiddetle karşı karşıyadır. Trans bireylere yönelen şiddet vakalarının konu edildiği haberlerin yalnızca dörtte birinde şiddet gören kişinin trans olduğu belirtilmiştir. Ne var ki LGBTİ bireylerin kayıt altına alınan öldürülme vakalarının beşte ikisinde kurbanlar trans bireylerdir. Buna ek olarak LGBTİ bireylere yönelen aşırı fiziksel saldırı vakalarının %83'ü de trans bireylere karşı gerçekleştirilmiş durumdadır. TvT anketinde yer alan 109 katılımcının %99'u, hakaret ve şiddet tehdidi ile karşı karşıya kaldıklarını, %87'si fiziksel saldırıya ve %78'i cinsel şiddete maruz kaldıklarını belirtmiştir. Buna ilaveten katılımcıların %72'si şantaj ya da gaspla, %68'i ise ölüm tehditleriyle karşılaşmıştır. » Şekil 4

Kırmızı Şemsiye tarafından 2014 yılında Türkiye'nin 10 şehrinde yaşayan 233 trans kadın seks işçisi ile yapılan saha araştırmasına göre,³⁶ katılımcıların %74'ü, fiziksel şiddete maruz kaldıklarını belirtmiştir. Yüzde elli dördlük bir kesim cinsel şiddete, %68'i ise tehdit, hakaret, düzenli taciz ve sözlü saldırı şeklinde psikolojik şiddete maruz kaldıklarını söylemiştir.

Trans kadınlar, Türkiye'nin pek çok yerinde toplu linç girişimlerinin de hedefinde yer almıştır. TvT anketine göre 109 katılımcının yalnızca yüzde ikilik bir bölümü trans kimliklerinin toplumda kabul gördüğünü

Şekil 4 I Trans bireylerin şiddet deneyimi

söylemiştir. Trans kadınların seks işçiliği yaparak ve uyuşturucu kullanarak kamu düzenini bozduklarına yönelik inanç, trans kadınlara yönelik şiddeti daha da artırmıştır. 1996 yılında İstanbul'daki Ülker Sokak'ta, 2006 yılında ise Ankara'nın Eryaman Semtinde (her ikisi için bkz. yukarıdaki bölümler) gerçekleştirilen kolektif linç girişimlerine ek olarak, en son İstanbul Avcılar'da trans kadınlara karşı gerçekleşen kolektif tehdit eylemleri sırasında mahalleli sokaklara çıkarak seks işçiliğine karşı yürümüş, 'Fuhuşa hayır' ve 'Ahlakımızı koruyoruz' gibi sloganlar atarak bir korku ortamı oluşturmuşlardır. Antalya, İzmir, İstanbul ve ülkenin bazı başka şehirlerinde de yıllardır translara dönük kolektif tehditleri ve protestoları görmek mümkün. Seks işçiliği yapan trans kadınlara yönelik bu kolektif eylemlerin ortak bir özelliği ise, hepsinin 'orospufobik' ve transfobik saiklerle başlamış olması. Bir başka önemli unsur da, polislin yerel halkın translara karşı mobilize olmasında ya aktif biçimde rol alması ya da saldırıları veya tehditleri görmezden gelmesidir.

Trans kadın seks işçilerini hedef alan idari cezaların etkisine dikkat çeken kitabımda şu ifadeleri kullanmıştım: *'Görüldüğü üzere, Türkiye'nin neresine giderseniz gidin, "mahalleli" trans seks işçilerine karşı eyleme geçmek için tetikte beklemektedir. Bu "bekleme" hali, tehlikeli bir gerginliğin fitilini ateşleme ihtimaline sahiptir. "Ahlaki yapı"nın gerçekçe gösterildiği ve "fuhuşa" mefhumunun öfkeliendirdiği toplumsal tepki, vatandaşları sokaklara dökmede, polise başvuran vatandaş feryat etmektedir. Bu feryat, "temizlik operasyonu" yapılması için ortaya çıkan bir feryattır.'*³⁷

II.2.3. Kurumsal şiddet: Devlet, şiddetin faili olduğunda

Trans bireyler, yüksek düzeyde polis şiddetiyle karşı karşıya. Seks işçiliğine yönelik mevcut düzenlemeler, polislerin seks işçilerine karşı aşırı şiddet kullanmasının önünü açıyor ve trans kadın seks işçileri polis tarafından sürekli bir tacize ve ayrımcılığa maruz kalıyor. TvT anketine göre, bu soruya yanıt veren 109 katılımcının %61'i polis tarafından sıklıkla taciz edildiğini, %14'ü polis kendilerini bazen taciz ettiğini belirtmiştir. Katılımcıların yalnızca %25'i polis tarafından hiç tacie uğramadıklarını belirtmiştir. Ne var ki bu veriler, dikkatli bir biçimde incelenmelidir zira bu anket, tüm trans bireylere yönelik olarak yapılmıştır. Trans kadınların trans bireylerin geneline göre daha fazla şiddete maruz kalıyor olmaları muhtemeldir zira bu ankete katılan trans kadınların %87'si seks işçiliği yapmaktadır.

TvT anketinde 109 katılımcının bu soruya yanıt veren 108'inin %42'si polis tarafından kendilerine sıklıkla ceza kesildiğini, %29'u ise polis kendilerine bir ya da iki kez ceza kestiğini belirtmiştir. Cezaların kesilme nedeni fuhuşa, cross-dressing [karşı cinsin kıyafetlerini giyme] ve kamuya zarar veren davranışlarda bulunmaktır. Soruya yanıt veren 106 katılımcının %46'sı, çoğunlukla polis tarafından tutuklandıklarını, %25'i ise en az bir ya da iki kez tutuklandıklarını belirtmiştir. Katılımcıların yalnızca %28'i hiç tutuklanmadığını söylemiştir. Tutuklama sebepleri ceza kesilme sebepleri ile benzerlik gösterirken, burada da ceza ve tutuklamaların trans kadınlar arasında daha yaygın bir biçimde görüldüğünün altını çizmek gerekiyor. Başka bir deyişle, ankete yalnızca kadın translar katılmış olsalardı, buradaki yüzdelerde de bir artış beklenebilirdi. İkinci olarak trans kadınların seks işçiliği yaptıkları için

I Diyarbakırlı transgender hakları aktivisti Öykü, 20 Aralık 2014'te Ankara'da gerçekleştirilen Trans Kadın Seks İşçilerine Yönelik Şiddete Son Konferansında konuşuyor

polis hedefi haline geldikleri de açıktır. Seks işçiliğine ilişkin yönetmelik Kabahatler Kanunu'nu uygulamak üzere kullanmakta ve bu kanun da polisler trans kadınlara karşı idari para cezaları kesme imkanı tanımaktadır.³⁸

Polise 'fuhuşla' mücadelede verilen geniş yetkiler, trans seks işçilerine dönük çok çeşitli şiddet biçimlerini yaratıyor. Polis, kesilen para cezalarının keyifliğini protesto eden trans kadın seks işçilerini fiziksel şiddet uygulamakla tehdit ediyor veya fiziksel şiddet uyguluyor. Ankaralı bir trans seks işçisi olan Sevda, maruz kaldığı polis şiddetini şu sözlerle ifade ediyor: *'Dün gece bana ceza kesen bir polis aynı gün bana bir kez daha yaklaştı ve ceza kesmek üzere polis arabasına bindirilip karakola götürüleceğimi söyledi. Bu kısır döngüden bıktığım için cezayı kabul etmediğimi söyledim. Beni copuyla dövmeye başladı. Sonra bir polis memuru daha geldi ve birlikte vurmaya başladılar. Bu böyle en az beş dakika sürdü. Ancak çevreden geçen insanların tepki göstermesiyle bıraktılar. Sonra hastaneye kaldırıldım. Yaralanmıştım ve kolum kırılmıştı. Beş gün hastanede yattım.'*³⁹

Kırmızı Şemsiye tarafından trans kadın seks işçilerine yönelik şiddete dair gerçekleştirilen araştırmada yer alan katılımcıların yarısı, polis fiziksel şiddetine maruz kaldıklarını belirtmiştir. Katılımcıların üçte biri karakollarda polis şiddetine maruz kaldıklarını belirtirken, şiddet gördüğünü dile getiren katılımcıların çoğu, polis kendilerine sokakta şiddet uyguladığını söylemiştir. > **Şekil 6**

İdari cezaların, evlere yönelik baskın ve mühürlemelerin ve kolluk kuvvetinin fuhuşa açtığı tokyekün savaşın bir başka etkisi de trans kadın seks işçilerinin ekonomik şiddetle karşı karşıya kalmalarıdır. Daha yapısal bir perspektiften bakıldığında, trans kadın seks işçilerinin, düzenli olarak idari para cezalarını ödemeye mecbur bırakılmaları sebebiyle ekonomik ötekileştirmeye ve yoksulluğa mahkum edildiğini söyleyebiliriz. Kendisine kesilen ceza nedeniyle devlete borçlu olan Göksu adındaki bir trans kadın seks işçisi şöyle diyor: *'Sırf bu cezalar yüzünden devlete 40,000 TL ödemem gerekiyor. Artık yaşlanıyorum ve hastayım. Bu borcu nasıl geri ödeyeceğim? Ödeyemem, çaresiz durumdayım. Çok kez intihar etmeyi düşündüm.'*⁴⁰ Kayıtdışı çalışan seks işçilerini baskı altına alma politikası, trans seks işçilerinin sırtındaki mali yüklerin daha da ağırlaşmasına yol açıyor. Başka evlere taşınan, sokaklarda çalışmak zorunda kalan, evlerine yapılan baskınlardan sonra para cezasına çarptırılan trans kadınlar ciddi mali zorluklarla karşı karşıya kalıyor. Polis bu insanların barınma hakkını engellediği gibi, evlerine baskın yaparak özel hayatlarını da ihlal ediyor. Kısacası, polis ayrımcı ve keyfi eylemleri trans bireyler için hem mali zorluklara hem de temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilmesine sebep oluyor

II.2.4. Adalet önündeki engeller ve cezasızlık sorunu

Trans bireyler adalete erişme konusunda da büyük sıkıntılar yaşıyorlar ve bu durum onları insan hakları ihlallerine karşı daha da savunmasız kılıyor. Her şeyden önce pek çok trans birey, adalete nasıl erişeceklerine dair gerekli bilgiyi edinmelerini sağlayacak araçlardan yoksun. İkinci olarak ayrımcılığa ve şiddete maruz kalan translar, hukuki yardım almak için gerekli olan ekonomik araçlara da sahip değil.

Figure 6 | Institutional violence against trans people

Üçüncüsü, trans bireyler ne polise ne de mahkemelere güveniyor. Çok sayıda trans kadın seks işçisi, faillerden gelecek misillemelerden, tehditlerden ve seks işçisi olarak ifşa edilmekten ve bütün bunların beraberinde getireceği dezavantajlardan çekindikleri için, failer hakkında şikayette bulunmaktan korkuyorlar.

2014 yılında Kırmızı Şemsiye tarafından trans kadın seks işçileriyle görüşülerek yapılan bir araştırmaya göre, araştırma kapsamında görüşülen ve şiddete maruz kalmış olan katılımcıların %42'si, bu durumu polis merkezlerine ya da savcılıklara bildirmemiş. Maruz kaldıkları şiddet hakkında bir şikayette bulunmalarının sebebi adalet sistemine güvenin olmayışı, polis tarafından hedef alınma korkusu ve yeniden aynı şiddete maruz kalacakları endişesi. Polise ya da savcılıklara bildirilen vakalarinsa yalnızca %11'inde failer hak ettikleri cezayı aldılar. Diğer durumlarda ise ya polis şikayetleri görmezden geldi veya hakimler faileri akladı ya da cezalarını hafifletti. Ankaralı bir trans kadın seks işçisi olan Eylem şöyle diyor: *'Sokakta çalışırken ben ve diğer trans arkadaşlarım bir grup erkeğin fiziksel saldırısına maruz kaldık. Arabalarımız yağmalandı. Arabalarımızla olay yerinden kaçmaya çalıştık ve bir süre bizi takip ettiler. Bu olay sonucunda arkadaşlarımdan birinin sol kolu kırıldı. Önce en yakın hastaneye, ardından da karakola gittik. Polis bizi umursamadı ve olayı kayıt altına almak istemedi. Sonradan o sokaktaki kamera kayıtlarının polis tarafından silindiğini öğrendik. Halen bir sonuç alabilmiş değiliz ve failer serbestçe dolaşmaya devam ediyor.'*⁴¹

Trans bireyler polis memurlarının keyfi eylemlerini şikayet etme konusunda da tereddüt yaşıyor. Karakollardaki polislerin bu talepleri umursamayacağı, dahası kötü muamelelerin karakollarda da devam edeceğine dair güçlü bir kanı var. İstanbullu bir trans seks işçisi olan Mine, yaşadıklarını şöyle anlatıyor: *'Bir polis memuru yanımda durup arabaya binmemi söyledi. Neden olduğunu sordum, kolumdan tutup zorla arabaya bindirdi. Daha sonra bana bağırma başladı, "İbne! Bir daha bu sokağa geleyim deme!". Sonra yüzüme vurup ceza kesmek üzere karakola götürdü. Polis memurundan şikayetçi olmak istediğimi söyledim, memurlar bunun üzerine bir kahkaha atıp bana şöyle dediler: "Eğer bu olay hakkında şikayette bulunursan bir daha o sokakta çalışabileceğini mi*

zannediyorsun?"⁴²

Çoğu durumda şiddetin failleri olan polis memurları, translardan şikayetçi oluyor ve böylece mağdurların onlardan şikayetçi olmalarını engellemek istiyor. Örneğin Ankara'da polis tarafından saldırıya uğrayan üç trans seks işçisi, bu olayla ilgili şikayette bulundu. Şikayetlerinin hemen ardından aynı polis memurları mağdurlar hakkında 'polise mukavemet' ve 'polise hakaret' suçlarıyla itham etti. Bu iddialar kabul edildi ve üç trans seks işçisi birkaç ay hapis cezasına çarptırıldı. Şikayetleri resmi olarak reddedilirken, polis memurlarının hiçbiri herhangi bir disiplin cezası ya da adli ceza almadı.⁴³

Bir transı öldürmekten mahkum edilen failler, genellikle daha düşük cezalar alıyor. Cinayet zanlısı bir failin, trans kadını, kadın olmadığını fark ettiğinde yaşadığı korku ve panik sebebiyle öldürdüğünü söylediği pek çok vaka yaşandı. Failler 'haksız tahrik indirimi' kapsamında cezalarının azaltılması amacıyla bu stratejiyi kullanıyor. Türkiyeli gazeteci Lale Kemal bu konuda şöyle diyor: 'Birçok transeksüel ve travestinin öldürülmesi ile transgeder bireylere polis tarafından uygulanan şiddet, kaygı verici gelişmeler. Mahkemeler "haksız tahrik" ilkesini, transeksüellere ve travestilere yönelik suçların faillerinin lehine kullanıyor.'⁴⁴

**CONFERENCE
ON ENDING
VIOLENCE
AGAINST
SEX WORKER
TRANS
WOMEN**

Venue: Best Hotel Kavaklıdere
Address: Atatürk Bulvarı, No: 195
Kavaklıdere, ANKARA
Tel: 0312.467.0880
Date: 20 Aralık 2014
Time: 12:30 – 18:00

**"This is an event on the occasion of
the- December 17th - International
Day on Ending Violence
Against Sex Workers."**

I 20 Aralık 2014'te Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği tarafından gerçekleştirilen Trans Kadın Seks İşçilerine Yönelik Şiddete Son Konferansı'nın afişi

II. Türkiye'de Yaşayan Trans Bireylerin Deneyimleri

II.3. Sonuç

Türkiye'deki kanun yapıcılar ve karar alıcılar, özel bir korumanın tesis edilebilmesi için cinsiyet kimliğini ve cinsiyet ifadesini içeren bir ayrımcılık karşıtı ve nefret suçları yasasını hayata geçirmelidir. Bu gereksinim, Avrupa Konseyi İnsan Hakları eski Komiseri Thomas Hammarberg'in 2009'da kaleme aldığı *İnsan Hakları ve Cinsiyet Kimliği*⁴⁵ başlığını taşıyan raporunda da dile getirilmiştir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Tavsiyeleri⁴⁶ (2010) ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi Kararları⁴⁷ da, trans bireylerin ayrımcılığa ve şiddete karşı korunması için gerekli olan tüm adımların atılmasını öngörüyor.

Hükümet aynı zamanda tüm kamu kuruluşları ile özel şirketlerin trans bireyleri korumaya dönük ayrımcılık karşıtı politikalar geliştirmelerini ve uygulamaya koymalarını sağlamak durumunda. Seks işçiliğini bırakmak isteyen trans kadınlara yönelik çıkış stratejilerini mümkün kılan toplumsal programların da hükümet tarafından uygulamaya konması gerekiyor. Bu programlar, seks işçiliğini bırakıp başka sektörlerde çalışmaya başlayan trans bireylere ekonomik ve diğer türden destek sağlayacak şekilde tasarlanmalı.

Kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konularındaki mevcut yasalar gözden geçirilmesi, cinsiyet kimliği ve cinsiyet ifadesi, korumanın zemini olarak bu yasalara dahil edilmelidir. Aynı kanunun maddeleri, İstanbul Sözleşmesi ile de uyumlu olacak şekilde gözden geçirilmelidir.

Türkiye hükümeti seks işçilerini, bunların müşterilerini ve üçüncü tarafları kriminalize eden uygulamaları sonlandırmalıdır. Türk Ceza Kanunu da aynı perspektifle gözden geçirilmelidir. Türk polisi trans seks işçilerine ceza kesmeyi, evlerine baskın yapıp evleri mühürleme gibi uygulamaları sona erdirmelidir. Polisin trans bireylere yönelik her tür keyfi uygulaması, kötü muamelesi ve işkenceleri cezalandırılmalı, ilgili tazminat mekanizmaları hayata geçirilmelidir. Mavi kimliğe sahip trans seks işçilerinin, seks işçileri için daha güvenli bir çalışma ortamı sunan kayıtlı genelevlerde çalışmalarına izin verilmelidir.

Türk Medeni Kanunu, trans bireylerin bedenleri üzerindeki keyfi uygulamaların sona erdirilmesi amacıyla gözden geçirilmelidir. Sterilizasyon zorunluluğu Medeni Kanun'dan çıkarılmalı ve tüm trans bireyler resmi evraklarda cinsiyetlerini değiştirme hakkına sahip olmalıdır. Cinsiyet değiştirme işlemlerinin yapılabilmesi için gerekli olan boşanma ve muayene gereksinimleri de Medeni Kanun'dan çıkarılmalıdır. Trans bireylerin özel hayatlarına dönük her tür müdahale sona erdirilmelidir. Sağlık çalışanları, trans bireylere özgü sağlık hizmetleri ve ayrımcılık karşıtlığı gibi konularda eğitim almalıdır. Savcılar ve hakimler, trans bireylerin cinsiyet değiştirme sürecindeki ihtiyaçları ve hassasiyetleri ile ilgili eğitilmelidir.

Türkiye hükümeti transfobik nefrete dayalı şiddetle ilgili veriler toplamalıdır. Polis, savcılar ve hakimler, trans bireylerin insan hakları konusunda eğitim almalıdır. Kolluk kuvvetleri, trans bireylerle birlikte çalışan sivil toplum kuruluşları ile sürekli temas halinde olmalıdır.

İlgili hükümet birimlerince, HIV ile yaşayan, yaşlı ya da özel bakım gerektiren bir hastalığı bulunan, yoksul, evsiz, engelli, seks işçiliği yapan,

göçmen ve uyuşturucu kullanan translar da dahil olmak üzere korunmasız trans bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla politikalar geliştirilmelidir. Sosyal programlar, tüm trans bireylerin insan haklarını teminat altına alan bütünlüklü ve farklı alanları kesen bir perspektifle hazırlanmalıdır.

I Uluslararası TvT Ekibi Darwin (Avustralya)'dan kardeş gacılarla, Mayıs 2014

III. Ekler

III.a Küresel Transfobiye Karşı Trans-Saygı: Kıtalararası İşbirliği

Burada değinilen TvT Trans ve Toplumsal Cinsiyet Farklılığına sahip bireylerin Toplumsal Deneyimlerine Dair Ankete katılan kurumlar, her şeyden önce temelini toplumsal cinsiyet farklılığına sahip/trans bireylerin içinde bulunduğu hareketleri ve aktivizm faaliyetlerinden alan ve bu bireyler adına mücadele yürüten aktivistler, araştırmacılar ve örgütlerden oluşan daha geniş bir ağın parçasıdır. 2010 yılından 2015 yılına kadar TGEU'nun TvT ekibi, dünyanın altı kıtasındaki 100'den fazla ülkede yer alan 23 ortak kurum ve çok sayıda trans aktivist ve araştırmacıyla işbirliği içinde çalışmalar yürütmüştür. TvT bu süre zarfında aşağıda sıralanan 25'ten fazla LGBT, trans ve insan hakları uzmanı ve araştırmacılarından danışmanlık desteği almıştır.

I Tvt Projesinin Ortağı Kuruluşlar

A Gender Agenda (Avustralya)
APTN (Asya-Pasifik)
ASTRA Rio (Brezilya)
Centro de Apoyo a las Identidades Trans A.C. (Meksika)
Diverlex (Venezüela)
GATE (Arjantin/ABD)
Gender DynamiX (Güney Afrika)
Grupo Gay da Bahia (Brezilya)
Labryz Kyrgyzstan (Kırgızistan)
LGBT Centre (Moğolistan)
LGBT Gayten (Sırbistan)
Observatorio Ciudadano Trans (Kolombiya)
Pembe Hayat (Türkiye)
PLUS (Hindistan)
STRAP (Filipinler)
Kırmızı Şemsiye (Türkiye)
Thai Transgender Alliance (Tayland)
Tonga Leiti Association (Tonga)
Trans China (Çin)
Transgender Law Center (ABD)
TransInterQueer (Almanya)
Trans X (Avusturya)
United and Strong (St. Lucia)

I 2010 ve 2015 yılları arasında TvT Danışma Kurulunda şu isimler yer almıştır

Mauro Cabral (Arjantin), Peter Hyundal (Avustralya), Dr Nicolas Beger (Belçika), Majorie Marchi, Dr Luiz Mott ve Dr Joseli Maria Silva (Brezilya), Dr Sam Winter ve Jiangan Zhao (Çin), Dr Thamar Klein (Almanya), Agniva Lahiri ve Shabeena Francis Saveri (Hindistan), Silvan Agius (Malta), Sass Rogando Sasot (Hollanda), Jack Byrne ve Thomas Hamilton (Yeni Zelanda), Belissa Andía Pérez (Peru), Roger Tootooali Stanley (Samoa), Victor Mukasa, Jabu Pereira ve Liesl Theron (Güney Afrika), Huya Boonyapisomparn (Tayland), Joleen Mataele (Tonga), Kim Mukasa (Uganda), Masen Davis, Justus Eisfeld, Anna Kirey ve Dr Susan Stryker (ABD) ve Dr Tamara Adrián (Venezüela).

I Bunlara ek olarak aşağıda aşağıda listelenen ülkelerde yer alan aktivistler, araştırmacılar ve/veya hukukçularla da işbirliği yapılmıştır:

Arnavutluk, Amerikan Samoası, Antigua, Arjantin, Ermenistan, Avustralya, Avusturya, Azerbaycan, Bahamalar, Barbados, Belçika, Belize, Bosna Hersek, Botswana, Brezilya, Bulgaristan, Bonaire, Aruba ve Kurasao Adaları, Şili, Cook Adaları, Hırvatistan, Küba, Kıbrıs, Danimarka, Dominik, Doğu Timor, Estonya, Fiji, Finlandiya, Fransa, Yunanistan, Guam, Haiti, Macistan, İzlanda, Hindistan, Endonezya, İrlanda, İsrail, İtalya, Jamaika, Japonya, Kiribati, Kosova, Kırgızistan, Letonya, Litvanya, Makedonya, Malezya, Malta, Meksika, Moldova, Moğolistan, Karadağ, Namibya, Nauru, Hollanda, Yeni Kaledonya, Yeni Zelanda, Niue, Norveç, Papua Yeni Gine, Peru, Filipinler, Polonya, Portekiz, Porto Riko, Romanya, Rusya, St. Lucia, St. Kitts, St. Vincent, Samoa, Singapur, Sint Maarten, Slovakya, Slovenya, Solomon Adaları, Güney Afrika, Güney Kore, İspanya, Surinam, İsveç, İsviçre, Tahiti, Tacikistan, Tayland, Tokelau, Trinidad ve Tobago, Uganda, Birleşik Krallık, Ukrayna, ABD, Virgin Adaları, Özbekistan, Vietnam, Venezüela ve Zambiya.

III. b TvT Yayınları

Transgender Avrupa 2010 yılında önemli insan hakları belgelerinin tercüme edilmesi ve TvT araştırma raporlarının çeşitli dillerde yayınlanması amacıyla TvT Yayınlarını oluşturdu. Elinizde bulunan raporun ülkelere göre düzenlenmiş bölümleri, TvT yayınlarının ilerleyen basımlarında yerel dillerde yayınlanacak. Tüm raporlara www.transrespect-transphobia.org adresinden PDF formatında ulaşmak mümkün.

Sayı 12 | Transfobiye Karşı Trans-Saygı: Tayland'daki trans bireylerin deneyimleri

Rena Janamnuaysook ve Carsten Balzer/Carla LaGata (der.), Thai TGA/TGEU, Ekim 2015

Sayı 11 | Transfobiye Karşı Trans-Saygı: Filipinler'deki trans bireylerin deneyimleri

Charlese Saballe ve Carsten Balzer/Carla LaGata (der.), STRAP/TGEU, Eylül 2015

Sayı 10 | Transfobiye Karşı Trans-Saygı: Tonga Krallığı'nda Leitis'in Deneyimleri

Joleen Mataele ve Carsten Balzer/Carla LaGata (der.), TLA/TGEU, Eylül 2015

Sayı 9 | Transfobiye Karşı Trans-Saygı: Kolombiya, Hindistan, Filipinler, Sırbistan, Tayland, Tonga, Türkiye ve Venezuela'daki Trans Bireylerin ve Toplumsal Cinsiyet Farklılığına Sahip Bireylerin Deneyimleri

Carsten Balzer/Carla LaGata ve Jan Simon Hutta (der.), TGEU, Eylül 2015

Sayı 8 | KÜRESEL "TRANSFOBİYE KARŞI TRANS-SAYGI" PROJESİ Toplumsal Cinsiyet Farklılığına Sahip Bireylerin/Trans Bireylerin İnsan Hakları Durumunun Karşılaştırmalı İncelemesi

Carsten Balzer ve Jan Simon Hutta (Tamara Adrian, Peter Hyndal ve Susan Stryker'in katkılarıyla...), TGEU, Kasım 2012 (1. TvT raporunun Türkçesi)

Sayı 7 | TRANSRESPECTO VERSUS TRANSFOBIA EN EL MUNDO - Un Estudio Comparativo de la Situación de los Derechos Humanos de las personas Trans

Carsten Balzer y Jan Simon Hutta (con Tamara Adrián, Peter Hyndal y Susan Stryker), TGEU, Noviembre 2012 (1. TvT raporunun İspanyolcası)

Sayı 6 | KÜRESEL "TRANSFOBİYE KARŞI TRANS-SAYGI" PROJESİ Toplumsal Cinsiyet Farklılığına Sahip Bireylerin/Trans Bireylerin İnsan Hakları Durumunun Karşılaştırmalı İncelemesi

Carsten Balzer ve Jan Simon Hutta (Tamara Adrián, Peter Hyndal ve Susan Stryker'in katkılarıyla), TGEU, Kasım 2012 (İngilizce)

Sayı 5 | Direitos Humanos e Identidade de Gênero - Relatório Temático

de Thomas Hammarberg, Comissário de Direitos Humanos do Conselho da Europa (Série de Publicações do TvT - Volume 5)

Issue Paper: 'İnsan Hakları ve Cinsiyet Kimliği', Thomas Hammarberg, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri. (Portekizce tercüme - Özgün versiyonu İngilizce)

Sayı 4 | I Diritti Umani e l'Identità di Genere - Issue Paper

di Thomas Hammarberg, Commissario del Consiglio d'Europa per i Diritti Umani (Pubblicazione per la serie TvT - Volume 4)

Issue Paper: 'İnsan Hakları ve Cinsiyet Kimliği', Thomas Hammarberg, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri. (İtalyanca tercüme - Özgün versiyonu İngilizce)

Sayı 3 | Tożsamość płciowa a prawa człowieka - Dokument tematyczny

autorstwa Thomasa Hammarberga, Komisarza Praw Człowieka Rady Europy (Publikacje projektu TvT - tom 3)

Issue Paper: 'İnsan Hakları ve Cinsiyet Kimliği', Thomas Hammarberg, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri. (Lehçe tercüme - Özgün versiyonu İngilizce)

Sayı 2 | Menschenrechte und Geschlechtsidentität - Themenpapier

von Thomas Hammarberg, Kommissar für Menschenrechte des Europarats (TvT Veröffentlichungsreihe - Band 2)

Issue Paper: 'İnsan Hakları ve Cinsiyet Kimliği', Thomas Hammarberg, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri. (Almanca tercüme - Özgün versiyonu İngilizce)

Sayı 1 | Derechos humanos e identidad de género - Informe temático

de Thomas Hammarberg, Comisario de Derechos Humanos del Consejo de Europa (Serie de publicaciones de TvT - volumen 1)

Issue Paper: 'İnsan Hakları ve Cinsiyet Kimliği', Thomas Hammarberg, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri. (İspanyolca tercüme - Özgün versiyonu İngilizce)

III. c Yazarlar Hakkında

Carsten Balzer/Carla LaGata

... 1980'li yılların ortalarından itibaren pek çok toplumsal hareket içinde aktif olarak rol almış ve doktora tezini Brezilya, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki trans toplulukla üzerine yazmıştır. Carla Liminalis - Journal for Sex/Gender Emancipation and Resistance dergisinin kurucu editörü ve Transgender Studies Quarterly (TSQ) dergisinin yayın kurulu üyesidir. Açık Toplum Vakıfları'nın LGBTİ Hakları İnisiyatifi'nin Danışma Kurulu'nda yer almıştır. En başından beri TGEU'yu destekleyen Carla, 2008 ve 2012 yılları arasında TGEU Yürütme Kurulu üyeliği yapmıştır. Halen TGEU'da Kıdemli Uzman olarak çalışmakta olup, 2009 yılında TvT projesini başlatmıştır.

Jan Simon Hutta

... Almanya'daki University of Bayreuth'ta öğretim görevlisidir ve Kültürel Coğrafya Araştırma Grubu'nda çalışmalarını yürütmektedir. Brezilya ve Almanya'da transgender politikaları üzerine araştırmalar yapmıştır. Doktora derecesini Birleşik Krallık'taki The Open University in Milton Keynes'ten almıştır. 2010 yılından beri TvT bünyesinde araştırmalar yapmıştır. Royal Geographic Society'de Space, Sexualities and Queer Research Group [Mekan, Cinsellikler ve Queer Araştırma Grubu] (SSQRG) komite üyesidir. Revista Latinoamericana de Geografia e Género dergisinin yayın kurulunda görev yapmakta olan Hutta, sub\urban - zeitschrift für kritische Stadtforschung'un kurucu editörüdür. Jan Simon Hutta halen göçmen trans bireyler üzerine bir araştırma yürütmektedir.

Kemal Ördek

... Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği'nin (Türkiye) kurucusudur. Dernek Türkiye'deki trans bireylere ve seks işçilerine dönük şiddetin izlenmesi ve belgelenmesi konularında aktif çalışmalar yürütmektedir. Dernek şiddet ve ayrımcılık mağduru bireylere hukuki danışmanlık sunmakta, seks işçilerinin, transgender bireylerin ve erkeklerle seks yapan erkeklerin adalete erişimleri ile ilgili eğitim programları düzenlemektedir. Seks işçilerinin cinsel ve üreme sağlığı ile ilgili konularda karar alıcılara odaklanan savunuculuk kampanyaları yürütmekte, seks işçiliğinin suç olmaktan çıkarılması için ilgili kurumlar bünyesinde lobicilik yapmaktadır.

III. d Son Notlar

- 1 Bkz. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, İnsan Hakları ve Cinsiyet Kimliği, issue paper, Temmuz 2009, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1476365> (Son erişim: 15 Temmuz 2015).
- 2 İnsan Hakları ve Cinsiyet Kimliği, (a.g.e.), s. 44.
- 3 C. Balzer ve J.S. Hutta, Küresel Transfobiye Karşı Trans-Saygı: Toplumsal Cinsiyet Farklılığı Sahip Bireylerin/Trans Bireylerin İnsan Hakları Üzerine Karşılaştırmalı bir İnceleme, Kasım 2012, s. 5, http://www.transrespect-transphobia.org/uploads/downloads/Publications/TvT_research-report.pdf (son erişim 15 Temmuz 2015).
- 4 Bkz www.transrespect-transphobia.org (Son erişim 15 Temmuz 2015). TMM ve Yasal Haritalandırma ile ilgili olarak Radcliffe şu yorumda bulunuyor: 'Projenin transfobik şiddeti belgelemesi ve transgender bireylerin yasal durumlarını haritalandırması eşsiz bir girişime tekabül etmekte ve hem sorunun boyutu hem de bu sorunların aşılması için verilebilecek mücadelelerle ilgili daha net bir tablo ortaya koymaktadır. Bkz. Küresel Transfobiye Karşı Trans-Saygı: Toplumsal Cinsiyet Farklılığı Sahip Bireylerin/Trans Bireylerin İnsan Hakları Üzerine Karşılaştırmalı bir İnceleme (a.g.e.) s. 5.
- 5 Araştırmanın Türkiye'de yürütülen ikinci ayağı Kırmızı Şemsiye tarafından gerçekleştirilmiştir.
- 6 Bkz <http://www.stigmaindex.org/> (Son erişim 15 Temmuz 2015).
- 7 Batı Bengal'de katılımcıların yalnızca yarısı bu soruyu yanıtladı.
- 8 Sırbistan'da katılımcıların çoğu, doğdukları dönemde ülkenin adı olan 'Yugoslavya' cevabını verdi.
- 9 Sırbistan'da cinsiyetin tanınmasına dönük yasal bir düzenleme olmadığından, süreç tamamen idari görevlilerin inisiyatifine kalmış durumda. Bu da trans bireylerin herhangi bir açıklama yapılmaksızın reddedilebilecekleri anlamına geliyor. Bu konuyla ilgili daha fazla bilgiye Sırbistan'la ilgili bölümden ulaşılabilir.
- 10 Bkz. Örn. Americas Quarterly 'Kolombiya cinsiyet değişimi için fiziki muayene zorunluluğu getiriyor' 2015, <http://www.americasquarterly.org/content/colombia-strikes-physical-exam-requirement-gender-change?utm> (Son erişim 15 Temmuz 2015).
- 11 Bkz. C. Balzer, Gender Outlaw Triptychon: Selbstbilder und Formen der Selbstorganisation in den Transgender-Subkulturen Rio de Janeiro, New Yorks und Berlins, Doktora tezi, Free University of Berlin, 2007, ss. 132-134, 348-356, 378, http://www.diss.fu-berlin.de/diss/receive/FUDISS_thesis_00000005722 (Son erişim: 1 Temmuz 2015).
- 12 Burada tüm ülkelerdeki katılımcıların bu soruyu yanıtlamadığını akıldta tutmak gerekiyor.
- 13 28 katılımcının yalnızca altısı bu soruya yanıt verdi.
- 14 P. Selek, Maskeler, Süvariler, Gacılar – Ülker Sokak: Bir Alt Kültürün Dışlanma Mekanı. Ankara: Ayizi Yayınları, 2011, ss. 91-110.
- 15 A.g.e., ss. 93-94.
- 16 Siyah Pembe Üçgen İzmir Derneği, 80'lerde Lubunya Olmak, İzmir: Siyah Pembe Üçgen İzmir, 2012, s. 12.
- 17 Bkz. Ç. Doğan, 'Dernekten Açlık Grevine ve Buluşmalara 25 Yıl' BiaNet, 28 Şubat. 2004, <http://bianet.org/bianet/toplum/30182-dernekten-aclik-grevine-ve-bulusmalara-25-yil> (Son erişim 30 Mayıs 2015).
- 18 80'lerde Lubunya Olmak (a.g.e.), s. 18.
- 19 Maskeler, Süvariler, Gacılar (a.g.e.), ss. 148-152.
- 20 Lambdaistanbul, 'Eryaman'da Travesti ve Transseksüellere Sistemli Şiddet', Kaos GL, 3 Mayıs 2006, <http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=113> (Son erişim: 30 Mayıs 2015)
- 21 Bkz <http://www.pembehayat.org> (Son erişim 30 Mayıs 2015).
- 22 Bkz. <http://www.istanbul-lgbt.org> (Son erişim 30 Mayıs 2015).
- 23 Bkz. vol-trans.blogspot.com (Son erişim 30 Mayıs 2015).
- 24 Bkz. <http://www.kirmizisemsiye.org> (Son erişim 30 Mayıs 2015).
- 25 Bkz. <http://www.t-der.org> (Son erişim 30 Mayıs 2015).
- 26 K. Ördek, Türkiye'de Trans Kadın Seks İşçilerine Yönelik Şiddet: Görünmezlik ve Cezasızlık Kısacasında bir Varoluş Mücadelesi Ankara: Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, 2014, s. 44.
- 27 Bkz. http://www.transrespect-transphobia.org/en_US/tvt-project/tmm-results/idahot-2015.htm (Son erişim 30 Mayıs 2015).
- 28 Yasal cinsiyet tanıma, Türk Medeni Kanunu'nun 40. Maddesi'nde sağlanmıştır.
- 29 1961 yılında Bakanlar Kurulu tarafından seks endüstrisinin düzenlemek üzere kabul edilen bu yönetmelik Cinsel Yolla Bulaşan Zührevi Hastalıklarla ve Fuhuşla Mücadele Tüzüğü olarak bilinmektedir. Yönetmelikte yer alan maddeler, günümüzün sorunlarına cevap vermemektedir ve seks işçileri tarafından eleştirilmiştir, zira bu kanunlar seks işçileri düşünülerek hazırlanmamıştır. Yönetmeliğin metnine; http://www.ttb.org.tr/mevzuat/index.php?option=com_content&view=article&id=66:genel-kadinlar-ve-genelevler-tabolacaklari-hler-ve-fuhuyden-bulan-zrevhastalıklarla-madelet&Itemid=31 adresinden ulaşılabilir (Son erişim: 30 Mayıs 2015).
- 30 Türkiye'de erkek ve kadınlara farklı renklerde nüfus kağıdı verilmekte, buna göre erkekler mavi, kadınlara pembe kimlik taşımaktadır. Bu durum, pek çok trans kadının güvenli iş alanlarına erişmesinin önünde engel oluşturmaktadır. Pek çok trans kadın, resmi evraklarda cinsiyetin değiştirilmesi için bir önkoşul olan

cinsiyet geçiş ameliyatını geçirmediklerinden mavi kimliğe sahiptir. Bu da bu durumdaki trans bireylerin resmi genelevlerde çalışmalarını engellemektedir çünkü yalnızca pembe kimliğe sahip kişilerin genelevlerde çalışmalarına izin verilmektedir.

- 31 C. Balzer ve J.S. Hutta, Küresel Transfobiye Karşı Trans-Saygı: Toplumsal Cinsiyet Farklılığı Sahip Bireylerin/Trans Bireylerin İnsan Hakları Üzerine Karşılaştırmalı bir İnceleme, Kasım 2012, s. 5, http://www.transrespect-transphobia.org/uploads/downloads/Publications/TvT_research-report.pdf (son erişim: 30 Mayıs 2015).
- 32 Bkz http://www.transrespect-transphobia.org/en_US/tvt-project/tmm-results/idahot-2015.htm (son erişim: 30 Mayıs 2015).
- 33 Nisan 2014'te Çağla Joker (25) adında bir trans seks işçisi, İstanbul Tarlabaşı'nda bir dairede müşterisi tarafından vurularak öldürüldü. Ekim 2014'te ise Çingene Gül adında bir başka trans seks işçisi, evinde katledildi. 'Bursa'da Vahşi Travesti Cinayeti', Life In Bursa, 24 Mart 2009, <http://www.lifeinbursa.com/haberx/165151/18> (son erişim: 30 Mayıs 2015).
- 34 'Gaziantep'te Travesti Cinayeti', Haber 7, 7 Ekim 2011, <http://www.haber7.com/genel-olaylar/haber/792528-gaziantep-te-travesti-cinayeti> (son erişim: 4 Mayıs 2015).
- 35 Kaos GL, 2013 Yılında Türkiye'de Gerçekleşen Homofobi ve Transfobi Temelli Nefret Suçları Raporu http://www.kaosgldernegi.org/resim/yayin/dl/nefret_sulari_raporu_2013.pdf (Sen erişim: 30 Nisan 2015).
- 36 Türkiye'de Trans Kadın Seks İşçilerine Yönelik Şiddet: Görünmezlik ve Cezasızlık Kıskaçında bir Varoluş Mücadelesi (a.g.e.)
- 37 K. Ördek, "Kayıtsız" Alanda "Kayıtlı" Soygun: Trans Seks İşçilerine Yönelik bir "Vergilendirme" Aracı Olarak İdari Para Cezaları, s. 85, <http://kirmizisekiye.org/Dosyalar/KayitsizAlandaKayitliSoygun.pdf> (Sen erişim, 15 Nisan 2015).
- 38 Her ildeki Emniyet Genel Müdürlükleri'ne Valilik Bünyesindeki Fuhuş Komisyonu aracılığıyla seks işçiliği yapan trans kadınlara Kabahatler Kanunu çerçevesinde para cezası kesme yetkisi verilmiştir. Kabahatler Kanunu'nun seks işçiliği ile ilgili herhangi bir maddesi bulunmamaktadır. Ancak Fuhuş Komisyonu, polislin bu yasayı seks işçilerine karşı kullanmasına yetki tanımaktadır
- 39 "Kayıtsız" Alanda "Kayıtlı" Soygun: Trans Seks İşçilerine Yönelik bir "Vergilendirme" Aracı Olarak İdari Para Cezaları (a.g.e.) s. 47.
- 40 A.g.e., s. 32.
- 41 K. Ördek (der.), Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği, Seks İşçileri Konuşuyor: Özgürlük İstiyoruz! Ankara: Ayrıntı Yayıncılık, 2014 içinde ss. 37-38.
- 42 Mine ile röportaj, 6 Ekim 2014, İstanbul.
- 43 IGA Avrupa tarafından bu olayla ilgili olarak hazırlanmış detaylı bir rapor için bkz. http://ilga-europe.org/home/news/latest/ilga_

[europe_s_statement_on_the_recent_incident_of_police_violence_against_trans_activists_in_ankara](http://www.igaeurope.org/home/news/latest/ilga_europe_s_statement_on_the_recent_incident_of_police_violence_against_trans_activists_in_ankara) (Sen erişim: 15 Nisan 2015).

- 44 8Küresel Transfobiye Karşı Trans-Saygı: Toplumsal Cinsiyet Farklılığı Sahip Bireylerin/Trans Bireylerin İnsan Hakları Üzerine Karşılaştırmalı bir İnceleme (a.g.e.) s. 56.
- 45 Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, İnsan Hakları ve Cinsiyet Kimliği,, issue paper, Temmuz 2009, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1476365> (Son erişim: 15 Nisan 2015).
- 46 Avrupa Konseyi, CM/Rec (2010)5 - Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Temelli Ayrımcılıkla Mücadele Konusunda Alınacak Önlemlerle İlgili Üye Devletlere Öneriler, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1606669> (Son erişim: 15 Nisan 2015).
- 47 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komiseri, İnsan Hakları, Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği, Karar, 2011, http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/17/L.9/Rev.1 (Son erişim 15 Nisan 2015); Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, Ayrımcı Yasalar ve Uygulamalar ile Bireylere Yönelik Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Temelli Şiddet Eylemleri, http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/19/41 (Son erişim, 15 Nisan 2015).

I Leitiler, 1 Aralık Dünya Aids Günü, 2014, Nuku'alofa (Tonga)

"I Leitiler, Katolik kilisesi önü, Nuku'alofa (Tonga), Kasım 2014"

